

B. SIVIĆ I.

STARI MIROTVORCI

PRIPVIJEST IZ DOBA APOSTOLSKOGA

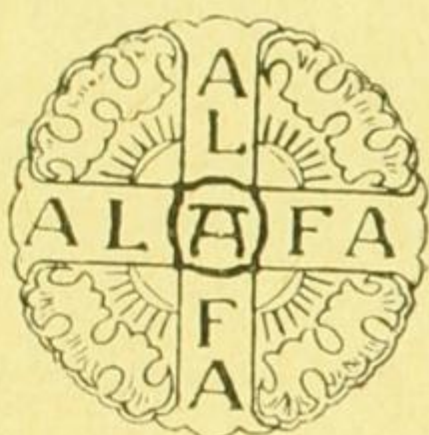
SUBOTICA, 1925.

IZDALO TISKOVNO DRUŠTVO „ALFA“

B. SIVIĆ I.

STARI MIROTVORCI

PRIPOVIJEST IZ DOBA APOSTOLSKOGA.

SUBOTICA, 1925.

IZDALO TISKOVNO DRUŠTVO „A L F A”

zkvh.org.rs

U Mamertinskoj tamnici.

Na istočnoj strani starodrevnog Kapitolija u Rimu, ima stijena, koja se zove Tarpejska. Ta je stijena šupljasta, iskopana. U šupalj te Tarpejske stijene bacali su Rimljani najteže osuđenike. Tu je stalno pribivala straža od 42 vojnika. Šupalj je iskopan u obliku polukuglje. Nigdje nije bilo ni prozora ni vrata. Samo odozgor ima jedna rupa, kao odžak. Kroz tu rupu su spuštali osuđenike u tu tamnicu. Zvala se, pa i zove se „Mamertinska tamnica“. Dva su vojnika stalno čuvala stražu kod toga otvora, bilo koga, ne bilo, u tamnici.

U toj tamnici bilo je puno gamadi: štipavaca, škorpiona, stjenica i zmija. U nju su zatvarali najznamenitije sužnje neprijatelje Rima, kraljeve, što su vojevali proti Rimljana, ako su ih zarobili. Tu je tamnovao numidski kralj Sifaks, tu maćedonski Persej, tu Jugurta, veliki neprijatelj pokvarenoga Rima, tu je bio zatočen i Katilina, protivnik republike rimske.

Sastoji se od dva dijela: gornji i donji. Gornji je „i Bože pomози“ a donji „do zla Boga“!

Sunce odskočilo i diglo se vrh rimske poljane, po kojoj žeteoci kose bjelicu pšenicu i vežu je u snopove. Po vrtovima oko Rima vidiš čoporove robova, kako kopaju, vežu, režu, i sređivaju vrtove. Sve je to gledao sa vrh Kapitolija stražar Mamertinske tamnice, Martinijan. Na tamnicu nije morao mnogo da pazi. Ona je bila prazna. Juče su odnijeli na stratište posljednjeg osuđenika: jednog vojnika. On je u uzrujanosti ubio svoga pretpostavljenoga, pa je juče poginuo na vješalima, na patibulu.

Gleda Martinijan, gleda i jedared okrene glavu na drugu stranu, da se i tamo razgleda.

Na stepenicama, što vode na Kapitol zasjaju koplja jednoga voda. Vod od nekih 30 ljudi penje se prema Tarpejskoj stijeni. U sredini im jedan stari, malen čovjek, sa sijedom kosom i nedugačkom bijelom bradom.

Za njima na dohvat, jedna oveća četa vojnika tjerala je više uhapšenika. Ti su sad došli na podnožje Kapitola i počeli da se penju uzbrdo.

Martinijan ih gleda i promatra. Usred hapšenika jedan mali čovuljak, ćelav, duga brada mu vijara na vjetru. Kad su došli bliže, vidi Martinijan, da je u starca ćelavog krasna, velika glava,

i u glavi velike sjajne oči motre sad desno, sad lijevo, po drugovima.

Na tu mjeru došla prva četa, sa sjedoglavim starcem.

Martinijan ih zaustavi. Iziđe komandir straže i primi prijavu došlih vojnika.

U zapisnik ide ovo:

— Ko je osuđenik?

— Petar Kefa.

— Koje je narodnosti?

— Čifut-jevrejin.

— Što je po zvanju?

— Ribar.

— Šta mu je zločin?

— Buni proti državnih bogova, proti cara i same države.

— Kakova smrt mu je dosuđena?

— Na križu, na patibulu.

Komandir straže sklopi voštane pločice ostavi ih, okrene se stražaru Martinijanu:

— Stražaru! Ovoga osuđenika primi i vodi u zatvor.

Martinijan uhvati Petra — jer taj sijedi starac, osuđeni, bio je sveti Petar apostol — uhvati ga za desnu ruku, okrene se komandiru i pita:

— U koju tamnicu ide? U gornju ili u donju?

— U najdonju! Glavom si odgovoran za njega!

Martinijan salutira, opet uzme Apostola za ruku i povede ga jednim vratima.

Otvori gvozdena vrata i pred njima — iz gustoga mraka redaju se kamene basamake, stepenice.

Martinijan ukreše, upali jednu žižu, što je bila na bančiću, pored stepenica. Opet uzme Petra za ruku. Pođu, dolje, po basamakama. Da je sv. Petar brojio stepenice, nabrojio bi ih baš 45. Prostorija, u koju su dospjeli, potpuno je mračna. Ni prozora, ni pukotine; više glave, ne visoko, savija se svod, od samih velikih komada četvereuglih kameni. Iz duvara vise i otežu se po grbavome podu, debeli zarđani lanci. Na kraju: ovratnik, bukagije i po veliko, teško tane, sćućureno ćute: čekaju žrtve, da im se zamotaju oko vrata i stegnu im noge i ruke.

Martinijan se sagne, digne jedan debeli ovratnik, a za njim se digne i lanac i zazvekne muklo, a on obavije ovratnik Petru oko vrata i sastrag ga zabravi. S olim pođe. Uz put se obazre, i vidi gdje sv. Petar kleči, digao ruke gore i oči, pa se moli. Stražar se popne po basamakama, utrne i ostavi žižu, otvori vrata i iziđe na sunce. Tu s prva nije vidio ništa, jer su mu oči na jakom svijetlu zasjenule. Kada su se privikle svijetlu, on ih otvori i vidi pred sobom — mnoštvo ljudi. To je ona četica, što je išla na dohvat za Petrom.

Komandir mamertinske straže uzme prijavu, što mu pružio vođa čete, otvori pločice tablice i čita:

— Pavle od Tarsa!

U sredini uhapšenika diže glavu ćelavi bradati muž, velike oči mu sijevnu, oni pred njim se rastupe i on korakne pred komandira.

— Ja sam. Reče tiho, ali odlučno.

— Ti si Jevrejin?

— Jesam.

— I rimski građanin?

— Jesam.

— Osuđen si, što si bunio protivu naših državnih bogova i protivu cesara.

— Nijesam bunio. Samo sam izjavio istinu, da je Bog jedan, da je on duh, da je on Bog svijetu, a nije samo rimske republike. A za cesara sam rekao, da je on samo čovjek ne Bog; da smo mu dužni biti podložni, ali ga ne smijemo obožavati.

— Kao rimski građanin pogubljen ćeš biti mačem, a ne na vješalima. — Stražaru, primi ovoga osuđenika i čuvaj ga. — Odgovaraš za njega glavom.

Martinijan pristupi Pavlu.

— Pođi za mnom — reče Martinijan. Pavle pođe, a on ga povede istim vratima, u Mamertinsku tamnicu. Dok je kresao vatru da upali žižu, Martinijan rekao je Pavlu:

— Čuo sam tvoje riječi. Vrlo mi se sviđaju. Tako jest: car, čovjek, nemože biti Bog. A Bog nemože da voli samo jedan narod, ta svi su ljudi — ljudi.

— Čuti ćeš, ako hoćeš, od mene i više ti sviđaće i se još i većma.

Pri slabome svijetlu žižinome koracali su dolje po basamakama. Što su niže došli a ono — sve svjetlije. Kad su došli sasvim dolje tu svijetlo sve obasjalo duvar, baš kao da bi neka nevidljiva ruka redom trzala sa zidova crnu koprnu od mraka... Žižin plamen je prskao titrao, kao leptirić pri bijelom danu. Petar, na dolazak ovih, skući ruke na prsa, pogleda ih i đipi, kao na žeravici.

— Pavle, u Isusu brate! Ti tu!

— Tu, Petre. Uza te.

I pristupi sv. Pavle, sv. Petru, jer ovaj nije mogao da korakne od lanca, rašire ruke i zagrle se, čvrsto, dugo, tiho. Ni riječi, ni grcaja, ni suze. Pustili se i razgrlili se, a onda reče Pavle:

— Što sam odavna želio, da se raspanem i da budem s Kristom, što mi Gospod do sada nije dao, jer je htio da ga navješćujem, propetoga; sada će se, ufam se, ispuniti. Vjeru sam sačuvao, utakmicu sam dovršio, sada me ide kruna pravednosti.

Martinijan gleda Petra, gleda Pavla, vidi svjetlost koja se po mračnoj tamnici razliježe — i čudom se čudi. „Nijesu li to koji od naših bogova? Možda baš sam Jupiter i Neptun ili koji drugi . . .“

Međutim začuje se po basamakama băt od koraka više osoba. U drugom trenutku ukažu se osuđenici, koje su sa Pavlom dotjerali; njih baš ravno deset. Četiri starca, dva dječaka, dva mladića i dva muža u naponu snage. Doveo ih ovamo drug Martinijanov — Proceso.

Stražari naredi šuznjima, da se pristojno vladaju, a oni odoše gore. Čulo se, kako je škrinuo ključ u bravi. Svjetlost, koja je osvjetlila tamnicu, titrala je svejednako; pri njojzi mogli su sužnji, da se ogledaju.

— Odakle su vas donijeli? Pita Petar ove što su došli.

— Ova petorica su moji učenici, pokaže Pavle. — Ovo je stari Sergije Paule, bivši namjesnik carev na otoku Cipru. On je kao prokonsul dolazio meni, dok sam još u lakom zatvoru bio. Ovaj mladi, ovo je Brahipus, iz Listre.

— Mene je, štarješino Petre, apostol Pavle iscijelio. Bio sam hrom na obe noge, od utrobe majke moje. Slušao sam, sav zanešen riječ Pavlovu, gdje je govorio. A on pogledavši me, i vidjevši vjeru moju reče mi velikim glasom: tebi govorim u ime Gospoda Isusa Krista, uspravi se na svoje noge. I ja ustadoh i evo me, do danas živa na noguh. Za to sam došao za Pavlom u Rim.

— Budi blagoslovljeno ime Gospodnje, reče Petar.

— Ovaj, treći je Kratobulos, rob kod jednog neznabošca iz Korinta. Goso mu je bio vrlo opak i on je pobjegao od njega. Na moj nagovor vratio se gospodaru i kad je ovaj čuo, da se je Kratobulos na moju riječ vratio, poklonio ga je meni. A ja sam ga učinio odmah slobodnim i — sinom Božijim.

— Ja sam pak ostao uz Pavla sve do sada. I ostajem do vijeka reče Kratobulos.

— Gospod neka bude nagrada tvoja prevelika! Blagoslovi Petar.

— A ovaj četvrti, mladić, to je Johanan od sinova Izrailovih, on je stigao iz Ikonije. Prošao je kroz Listru i Debru i bio je u Grčkoj i donio je lijepe glasove: da se crkve množe, svaki dan jatomice dolaze i krste se.

— Neka je slavljen u vijeke naš Gospod Isus Krist. Reče Petar.

— Napokon, ovaj najmlađi je Šimun, sin Rufa, čiji je otac bio Šimun, što je pomagao Gospodu križ nositi na Golgoti.

— A, ti si, mladiću, Šimunovo unučće. Njega sam dobro poznavao, bio je najrevniji a službi Gospodnjoj.

— Djed moj, Šimun, još je živ. Blizu Maslinske gore u Jeruzalimu ima vrtić, u njemu radi. Ja sam uz njega odrastao, mnogoputa mi je pripovijedao put Spasov na Golgotu.

— Pa kako si dospio ovamo u Rim? Pita ga Petar.

— Poslan sam od jeruzalimske crkve, da doznam, šta je s vama — sa Petrom i Pavlom i da im odnesem poruku i vaš blagoslov. Vrlo dobru putnicu mi je isposlovao satnik Kornelije, kojega si, starješino Petre prvoga primio između neznabožaca u zajednicu Isusovu.

S tim pristupi i poljubi Petra u ruku. A Petar njega u čelo i reče:

— Mir s tobom!

— Bio je kod mene, baš kada je došla vijest, da me je car osudio na smrt. Smrtna osuda je glasila: Zajedno sa onima, koji se oko njega vrzaju, kao učenici. I njega su našli i evo ga sada ovdje . . .

— U ruci Gospodnjoj. Neka nam on bude milostiv, reče Petar. A vas petorica?

Najstariji se pokloni pred Petrom i reče:

— Nas su u katakombi uhapsili. Netko nas je izdao i vojnici su došli, da sve uhapse. Mi smo, u brzo, naronili zemlje pred otvor, na koji je vojska nahrupila, i dok su zemlju otkopavali, dotle su se ostala braća i sestre na druga vrata spasli. U to škrinu, gore, vrata, začuje se bāt dvojnih koraka i zamalo dođu, sa žižama, Martinijan i Proceso.

— Po višem naređenju Petar Kefa i Pavle od Tarza imaju da budu spušteni u donju tamnicu; reče Martinijan.

S tim razmotaju dva odebela jedeka, Martinijan pristupi Petru i otključa mu gvozdeni ovratnik i skide lance sa ruku njegovih.

Proceso pristupi jednim gvozdenim vratima, u zidu; sa nekim ogromnim ključem otključa, pa otvori vrata. Pruži žižu pred sobom u guste tmine iza gvozdenih vratiju i pogleda dolje. Samo jedna duboka tamna rupa, kao kakova žitna jama, zinula je odozdô pred njime. Dnola joj se nije vidilo, samo se je gusti mrak miješao sa slabim crvenim svijetlom žižaljinim.

Dok je Proceso otvorio donju tamnicu, dotle je Martinijan svezao debeli jedek Pavlu ispod pazuha. Sada je odveo Pavla k vratima, i, dok je Proceso golim mačem stajao kod donjih vrata, da nebi ostali sužnji napali Martinijama, kako je zabavljen sa Pavlom, on je na jedeku spustio Pavla u duboku tamnu jamu. Pavao se drži za jedek, oberučki, i tone, tone u crnu tamu . . . Pavle misli u sebi: „za Tebe, Gospode, i u pakao ću poći, i ne bojim se, ta: ko će me odvojiti od ljubavi Gospoda moga Isusa Krista . . .“ Najedamput osjeća dno. Tvrđi, hladni, vlažni kamen.

Martinijan mu rekne:

— Jesi li uhvatio dno?

— Jesam, odvikne Pavle.

— Onda odriješi jedek sa sebe.

Pavle odriješi čvor i pusti jedek, a Martinijan ga povuče, i kad osjeti da je prazan, brzo ga i izvuče.

Tada pristupi Petru. I njega opaše ispod pazuha. Petar dignu ruke. Padne mu na pamet, što mu je rekao božanski Meštar, kada mu je povjerio bio: „*Pasi ovce moje, pasi jaganjce moje*“ — rekao mu i to: „*a kad ostariš, širićeš ruke svoje i drugi će te opasati i odvesti, kuda nećeš*“.

On se pomoli u sebi: Gospode, nije neću, već hoću; za Tebe hoću svakuda.

Martinijan ga dovede k vratima, da ga spusti. Tada đipe i ostali sužnji i pođu k njima.

Proceso ispruži mač i vikne:

— Ni mrdnuti! Ko se makne, mrtav je!

Šimun, unuk Šimuna Cirenejca progovori:

— Vojniče, pusti i nas s njime dolje!

— Ne! Na to nemam naređenja. Samo ova dvojica idu u donju tamnicu.

Martinijan je za to vrijeme već pustio Petra. No kako su Proceso i ostali sužnji zaveli razgovor, obazre se Martinijan i jedek mu se malo izmače iz ruke te se Petar na jedeku zanjaha, tako, da je udario, baš licem, o tvrdu stijenu od uske jame. Martinijan je osjetio, da se Petar udario o duvar od jame, pa ga požalio, jer je on bio dobroćudan čovjek. Petar je osjetio, kada je udario licem o duvar, kao da bi duvar bio od mekoga blata. Padne mu na pamet riječ psalma: „*kamenje će se kao vosak otopiti pred licem tvojim Gospode*“. Petar skoro osjeti dno, vlažno, hladno tlo od donje tamnice.

Martinijan se sagne i nadnese svoju žižaljku, da vidi, nijeli krvav zid, kako se je Petar o njegov udario. Krvi nije vidio, ali je vidio otisak lica Petrova: nos, jagodice, čelo, brada, sve se vidi, upravo kao da je Petar udario bio licem o mekani vosak.

Martinijan se ispravi i okrene se Procesu. Pruži mu žižu, a on trže svoj mač, pa stane na mjesto Procesovo.

— Nadvij žižu, sagni se i vidićeš nešto izvanredna. Ovaj se osuđenik udario licem o kameni duvar.

Proceso se sagne, nadvije žižu i vidi i on čisto, otisnuto lice Petrovo u kamenu.

Pogledaju se, Proceso i Martinijan, al ne rekoše ništa.

Petar za to vrijeme odriješi jedek, i zadrma njime. Proceso uzvuče jedek. Kako je pogledao dolje, vidi, da je donja tamnica sasvim svijetla, kao da je sunce obasjalo. I vidi dva stara apostola, gdje se grle i grcaju u velikom ganuću. Čuje glas Pavlov:

— Sa Kristom smo zajedno pokopani, da i uskrsnemo s njime.

Proceso, svijestan dužnosti, zatvori gvozdena vrata i zaključa ih. Onda se okrene ostalim sužnjima, koji su stali oborene glave, kao žalosne vrbe i reče:

— Za sad vas nećemo okivati u željezo, pazite i mirni budite, pa ćemo vas poštediti.

Propis je bio doduše, da svi sužnji budu vezani, ali to je velik posao bio za dva stražara, a i ovi „osuđenici“ činili su im se više kao djeca, nego kao zločinci, koje vezati i okivati treba.

Pođu gore po stepenicama. Kad su bili oko polovice stepenica, čuju iz donje tamnice glas, slab i mukao, Petrov i Pavlov.

— *Iz dubine vapijah Tebi, Gospode, Gospode usliši glas moj.*

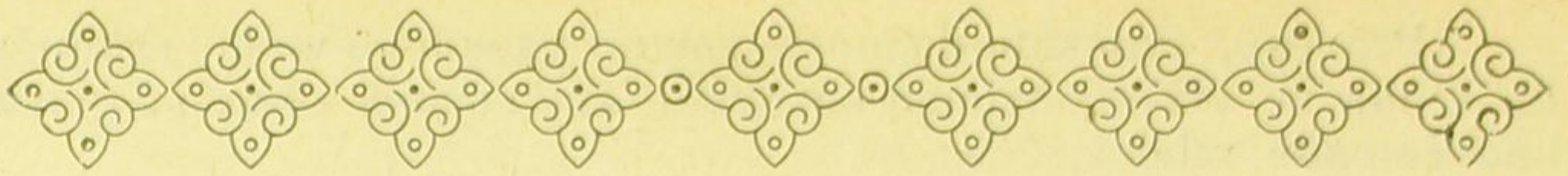
I odmah, kao odgovor, od ove desetorice iz gornje tamnice.

— *Neka paze uši Tvoje glas zaklinjanja moga.*

To je bilo rečeno tuđim, jevrejskim jezikom, ali tako mirno, tako umiljato, da stražari nijesu mogli, da im to zabranu, nego pođu dalje, dospiju gore, otvore i zatvore vrata i tada još čuju, iza zaključanih vratiju:

— *I on će otkupiti Izraila od svih bezakonja njegovih.*

Stado Gospodnje.

Na brijegu Celiju diže se orgomna palača Gesija Flora. On je bio namjesnik cara Nerona u Jerusalimu. Gnjavio je Židove i pljačkao ih, do gole kože. Još i alka na vratima njegove palače sja se, jer je od suhoga zlata. Odozdol penje se na brdo, prema palači povorka: dva liktora i za njima „sela gestatoria“, sjajna nosiljka. Za nosiljkom opet dva liktora, sa snopom pruća, a u srijedi snopa sjekira. Povorka ide ravno Florovoj palači. Tu stanu i spuste nosiljku. Iz nje iza zlatnih zavjesa skoči muž, ugojen, jaki i zamahne pozlaćenim željeznim buzdovanom te udari jednoga od nosioca, iz sve snage. Ovaj se bez glasa izvrne, koji put zatrzta nogama i rukama i izdahne. Iz lubanje mu curi krvavi mozak.

— Tako li se spušta nosiljka? Robske životinje. Hoću vas naučiti!

Bio je to čovjek omalen, dobro ugojen, glavat. Na njemu se bere senatorska bijela toga, haljina, sa crvenim porubom. — Gola desnica, u kojoj visi buzdovan, kao da je od debelih jedeka spletena: tvrde, jake mišiće podipale i drhću na njojzi.

U to pas zalaje iz kuće, velika vrata se „nasvu miru“ otvore i liktori stupe u prothyrum, u ambituš. Među njima i srditi goso Gesije Floro. U hodniku ga pozdravi dubokim poklonom rob, na lanac svezan, janitor — vratar.

Floro se obazre i zapovjedi:

— Unesite tu strvinu!

Tri ostala nosioca se zgledaju i jedan uzme za dvije prednje ručice nosiljku i ponese je za gosom, a ona dvojica dignu mrtvog, krvavog druga za ruke i za noge i unesu ga. Pas, također svezan na lancu, opazivši krv, stade užasno zavijati. Floro to već nije čuo, drugčije bi valjda smlatio još kojega roba.

Vratar, na lancu, kada su pronijeli mrtvoga: prekrsti se i uzdahne:

— Gospode, smiluj se pokojnome. Pogledaj živoga . . .

Gesije Floro prošao je kroz atrij, nije se naklonio ni „penates“-ima, domaćim bogovima; projurio do peristila i tu stao pred ribnjakom. U ribnjaku pružili glave iz vode i počele zivati silne ribe. Sve same zlatokrile ribice.

Floro stao nad ribnjakom i pogleda u njega. Onda vikne i na njegov glas dotrče 3 roba: kubikularije, atriensis i celarije; sobar, dvorjanin i smočničar.

— Isijecite ta četiri roba što su me donijeli na sitnu parčad i podajte meso ribama. Ne ovima u peristilu, već onima u velikom ribnjaku, usred bašče.

S otim iziđe na hodnik od avlije, u eksedru i tamo sjedne da vidi kako će kasapiti tijelo onoga nosioca, što ga je on ubio i onu trojicu, što su ga donijeli.

Samo što je sjeo, odnosno opružio se po mekim dušecima, kroz otvorena vrata utrče i kroz svu kuću proleti, ko bez duše, Licinije, libertin i ulizica cara Nerona. Gesije Floro, kad ga je vidio, protrnuo je u srcu. Kome je Licinije došao, taj je obično bio izgubljen. Po Liciniju je car Nero poručivao smrtnu osudu rimskim patricijima. No Floro je ostao naslonjen na ruku, samo je pitajući upro oči u Licinija:

— Židovi su osvojili tvrđavu Masada, na mrtvome moru i sasjekli svu rimsku posadu. Reče Licinije.

Floro đipi, ko da ga je zmija ujela.

— Osvojili su i arks Antonija tvrđavu u Jeruzalimu. Vođa im je neki Eliazar, stari židov.

— Znam ga. Ja sam ga predao na galiju — da vesla kao rob.

— Da, ali se je on sa galije oprostio i digao ustanak proti Rima.

— I moja je žena u Antoniji . . .

— Samo je bila. Nitko od Rimljana nije živ ostao.

— I moje dvoje djece.

— Ni oni već nijesu u životu. Nego je došla i tužba proti tebe preko Cestija Gala, gdje te Židovi tuže, da si grabljiv, da ih, pljačkaš i da si okrutan . . .

— Pljačkao ih nijesam, a da ih gladio nijesam, to je prirodno. Ta eto digoše se proti Rima . . .

— Da, ali car je mišljenja, da se to nebi dogodilo, da ih ti nijesi toliko gnjavio.

— Šta mi je care poručio?

— Da mu sutra za rana dođeš. Hoće, da se s tobom posavjetuje. Nadaj se najboljem.

— Moje su nade već dorasle. Znam, šta me čeka.

— Caru se je lako umiliti. U ostalom, on se najvećma ljuti na Židove. I juče je dao uhapsiti neke židovske učitelje, koji navještavaju po Rimu neku novu vjeru. O nekom razapetome Bogu, koji je na vješalima umro. Čuo sam da su se zaveli za njima mnogi Rimljani, pa i iz patricijskih porodica.

— Da li je moguće? . . .

— Jest. Govore i oni glasoviti Pudens, da je njihov pristaša. Oni se noću sastaju u potaji, i čine grdosije. Kolju malu djecu i jedu im meso i piju im krv . . . Pravi Tijesti . . .

— Nije moguće. Ja sam Židove poznavao u Palestini. Nijesu tako strašni neljudi.

— To će se ispostaviti, jer je car izdao proti njih najstrožiju zapovijest: gdje kojega nađu, da ga vode pred carev sud. No ja idem, žuri mi se, još imam neke poruke da uručim.

Licinije s otim odleti, a Gesije Floro osta sam. Stidio se je svoje slabosti, da je pred ovim libertinom đipio od straha. Dugo mu se je vrzao po glavi Cestije Galo, namjesnik carski u Siriji, kojemu su Jevreji išli na tužbu, proti njega Gesija Flora. Ni malo se nije uzdao, da će sutrašnji dan preživjeti.

Zazvoni. Tri roba odmah potrču.

— Nosiljku!

Odmah stane pred njime nosiljka sa četiri — druga — roba, Liktori postaju pred nosiljku i za nosiljkom.

— U Pudensove dvore, na Aventinu.

Sjedne u nosiljku i za čas ga nestane s pratnjom.

Samo što je Floro izvukao nogu iz kuće, pomoli se iz bašče jedna stara ženska osoba, hegucajući oslanjala se o štap. Pođe, kroz eksedre i kroz peristil i kroz atrium do vratara, ostiarija.

— Brate Filipe, danas su uhapsili apostole: Petra i Pavla. Oni su već osuđeni i u karceru su u Mamertinskoj tamnici.

— Idi brže u bašču i reci viliku, upravitelju, da ne kolje lektikare, nosioce. Gospodar je zapovjedio, da ih, trojicu zakolju i da ih sasijeku te bace u vodu ribama. Četvrtog je on ubio, meni na oči gled. Eno i sad krv u vestibulu, pred dvorom.

Baba odheguca, a Filip, na lanac svezani vratar, podiže oči i ruke gore i zavapije:

— Ah! ubijaju nas, za Tebe, svaki dan s nama postupaju kao sa ovcama za klanje. — Ustani, pomoći naša i izbavi nas radi milosti tvoje! — Ko će mi ove noći skinuti lanac, da pođem ka svetoj žrtvi... I ko će da prikaže žrtvu, kada nema ni Petra ni Pavla... Još on ovako, kad eto ti iz doma trojice nosioca. Upravitelj je čuo razgovor između Flora i Licinija i mislio je i sam, da je sutrašnji dan posljednji u životu gospodara njegovoga. Zato nije htio, da izvrši njegovu zapovijed, da ubije i dade ribama tri nosioca, lektikarija. On je bio još poganim, ali ga je vrlo ganula ljubav, što je vidio među ova četiri roba kršćanina, te ljubav njihovu prema vrataru, koji ih je obratio i odveo u stado Gospodnje. Oni su bili najposlušniji, najveseliji i najvjerniji. No tijelo onoga, što ga je Floro ubio, za svaki slučaj isjekao je i bacio ribama . . .

Sada se ova četvorica, tri nosioca i vratar stanu razgovarati.

— Ko će žrtvu prikazati, kada nije ni Petra ni Pavla?

— Za to se ne brini reče Florijan, jedan od nosioca. —
Oni su ostavili iza sebe starješine, koji će nas da njeguju.

— Vele, da je i Pudens uhapšen i da u njegovoj kući
neće više moći da bude sastanak . . .

— Pudens uhapšen! I on će, nema dvojbe, biti na
smrt osuđen.

— Za Gospoda rob i patricije jednako idu u smrt. On je
Gospodar gospodara.

— I mene su nudili, da će me sakriti samo neka pobjeg-
nem i neka se više ne vraćam u lance. Ali ja neću. Pavle je
rekao, da podnosimo sve teškoće. Pa i on je stalno bio u lancima,
no riječ Gospodova nije privezana.

— Juče je donijela vijest Afra iz familije Rustice sa imanja
našega gospodara, da su ondje otkrili svu našu braću i sestre
i da su ih pohapsili te odnijeli na muke. Car traži što više
kršćana. Izgleda prema im kakove izvanredne muke. Dvojica
su zatajili, da su kršćani, ali se mjesto njih javilo šest kateku-
mena i oni otišli na muke.

*

U kući senatora Pudensa sve se pokrenulo. Kod velikih
vrata u ćeliji vratarevoj stoji Pudencijana mlada jedinica kćer
senatorova. Ona diže obe ruke; oči joj, ko da će da ispanu;
govori umiljato, moleći, zaklinjući:

— Bogdane, dijete: reci nijesi noćas zaspao?

Pred njome stoji mlad rob, visokog čela, krupnih očiju,
ozbiljnih crta na licu; on pogleda gore, sklopi ruke i odgovara:

— Nijesam, domina! Ni oko na oko! Ja sam bdio cijelu
noć i molio. Ta znaš, da danas ima da bude moje pokrštenje...

— Pazio si na kapiju? Nije nitko udario alkom u kapiju?

— Nitko, domina! I ja sam se prevario. Ti si rekla, da će
on još za noći da dođe, kao i drugi put, kada ja nijesam bio
na kapiji. Sve sam ih vidio, što su došli; svima sam otvorio,
što su kucali. Njega nije bilo . . .

— Gospode, ne ostavi nas! Sinoć je otišao na Martovo
polje kod apostola Pavla, tako je običan. Čekali smo, da će
ovoga jutra obojica doći. Ili barem on.

U taj mah kucne neko na kapiji. Bogdan skoči, otvori
prozorčić na kapiji i radosno klikne.

Pudencijana pritrče prozorčiću.

— Je li on?

— Ne, Apolinar je došao. Bogdan otvori vrata i na njih
uniđe visok, uspravan čovjek, po rimsku obučen. Obrijano lice,
ošišana glava, koja se je kočila na žilavom jakom vratu, široka
ramena, jaka prsa i desnica, što se je naga vidila ispod toge,
kao da bi bila opletena iz hrastovih žila, odavali su carsku po-
javu. Ispod široka čela krupne upale oči sjale su mirno, kao da
bi rekle: „ne bojte se, ja znam šta hoću. Rim ponoviti i sa
Rimom sav cijeli svijet.“

To je Apolinar, biskup ravenški i prijatelj apostola Petra. Pudencijana poleti njemu:

— Oče! Govori, kaži štogod o njemu! Čekali smo ga, da nam lomi hljeb. Obećao, je bio. Nije došao. On nije nikada prekršio svoga obećanja. Šta mu se je dogodilo.

— Budi mirna, kćeri. Znaš, da smo u Božijoj ruci i da nam bez njega ni dlaka neće spasti s glave naše.

— Gdje je Petar?

— U ruku Božijih, p'onda u ruku carevih.

— Ah! Jao! Ta onda smo ga izgubili!

— Ne. U ruku Božijih on, u ruku Božijih mi: tada smo zajedno. Petar je uhapšen, baš kad se je odvojio od Pavla i pošao ovamo. Malo za njim uhapšen je i Pavle. Sada su obadvójica u „karceru“, u Mamertinskoj tamnici. A i tvoj otac, Pudens, i on je uhapšen. Još juče.

— Ah, ja sam mislila, da je on na selu, na imanju!

— Pozvan je bio juče u Senat, i otišao je. Na sjednici senata car je predložio, da se Jevreji i kršćani pohvataju i kaznu smrću. Car je sam spomenuo, veli, nekog Petra i Pavla, Jevreje, koji, da dižu bunu proti njega, cara i proti države.

— Ah, i moj otac na to ništa nije rekao?

— Ali je! On je rekao, da to nije istina. Caru u lice. On je rekao da zna, da su ovi ljudi nevini i da oni ne rade na porušenju države, već upravo na ponovljenju države.

— Porušili su državu Klaudije, Mesalina, Agripina pa i sam car Nero, svojim razvratnim življenjem, zločinima, ubistvima, nepravdama.... To je otac sve kazao. Pa kada su ga pitali, otkuda on zna, tko su ti Jevreji, on je priznao: S njima sam svaki dan, čuo sam i poznám nauku njihovu i življenje njihovo. I ja sam, reče, kršćanin slijedim tu vjeru.

— Ah, za to su uhapsili moga oca! Kada će ga, šta misliš pustiti?

— Već su ga pustili; on je u vječnoj slobodi kod Krista.

— Umro, moj otac!?

— Još juče su mu, pred večer, sjekli glavu.

— Jao, mome ocu, dobrome, nekrivome!

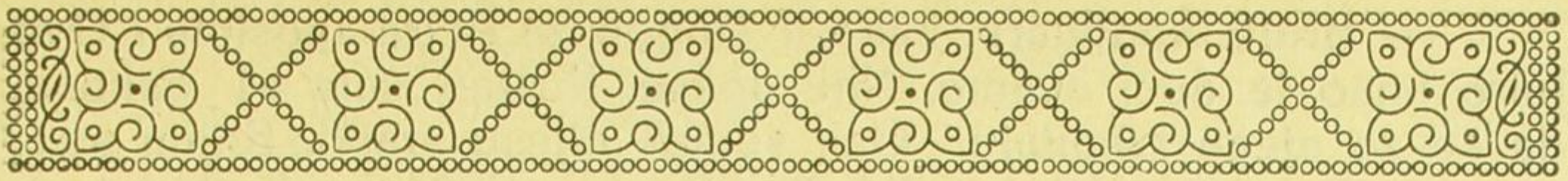
— Nero se je i onako bojao od Pudensa, kojega su ne samo senatori voljeli, zbog muževne, rimske duše njegove, kojom je uvijek stao na obranu pravde; već su ga voljeli i vojnici pretorijanci, ta s njima je još za vrijeme Klaudija, vojevao na Britaniji . . .

— Moj otac poginuo!

— Tješi se, dijete. On je život dao za Krista Boga. Nije ga izgubio. Njegovo tijelo uzeli su naši i pokopali u katakombi.

— No, pođimo u „crkvu“.

— Svi su tu. Čekali smo Petra. Reče Pudencijana. — Ti nam sad lomi hljeb života, oče, kada nema Petra.

Lomljenje kruha.

Pošli su u dvor. Kroz prostrani atrij, u kojemu nije bilo nikoga, samo pred uski vrati „fauks-a“, kratkog hodnika stajao je jedan čuvar „ostiarius internus“, nutarnji vratar. Ovaj kad je vidio biskupa Apolinara sa domaćinom kćeri, sa počitanjem otvori vrata i pusti ih u peristil. To je bila velika soba, divno ukrašena sagovima i zlatnim pločicama, tavanica „lagunar“, pozlaćene gredice uzduž i poprijeko. Tu su negda bili Pudensovi bogovi, dok je još bio poganin. Sada je ovo — Crkva. Na srijedi, više piscine, to jest maloga jezerića, u kojoj su prije ribice plivale, sada stoji velik astal. To je oltar. Oko oltara starješine, presbiteri, svećenici, sjede. Njima za leđi i pred njima, vjernici — stoje. Desno ženske, a lijevo muški. Vidiš tu trgovaca čifuta, sitne, razborite glavice, baš ne čistoga odijela, vidiš, do njih, rimske građane u bijelim togama, vidiš malo natrag, robove u njihovoj ropskoj nošnji; stali su malo natrag, sami, iz poniznosti. Sa druge strane stoje ženske: Rimljanke, matrone, u svojim divnim odijelima što pokrivaju sve tijelo, sa koprenom, velom; uz njih crvenkose Jevrejke, uz njih, rokinje koje su došle sa svojim gospodaricama. Čelo oltara sjedi jedan mlad Rimljanin i čita latinski. Kad je Apolinar unišao, baš je čitao ovo:

„Opravdavši se dakle vjerom, imamo mir s Bogom kroz Gospoda našega Isusa Krista, po kojemu i pristup nadosmo vjerom u ovu blagodat, u kojoj stojimo i hvalimo se nadom slave Božije“. Na ulazak Apolinarev svi presbiteri ustadoše, a lektor štioc presta čitati.

Između starješina presbitera ustade jedan sitan, mršav čovjek. Po upravnome stasu pada duga bijela haljina, toga, a vrh širokih ramena diže se krasna, majušna glava. Kovrčava crna kosa ovija široko čelo, ispod kojega mudro motre dva sitna siva oka. Orlovski nos i odlučno zatvorene tanane usne, što se u uglima malo spuštaju, gornja na donju, onda zašiljasta obrijana brada odaju čovjeka izvanredne volje i odlučnosti. To je biskup Lino, kojega je apostol Petar sa Pavlom zajedno, posvetio, rukopoloženjem. On je zamjenjivao Petra kada je ono Petar prvi put ostavio bio Rim.

Apolinar, pristupi Linu, a ovaj njemu i bratski se zagriše. Onda reče Lino:

— Brate Apolinare, znaš li štogod za Petra apostola? Ovo jutro imao je doći ovamo. Nije došao. Poslao sam tri đakona, da se za njega raspitaju. Oni se još nijesu vratili. Bojim se...

— Petar je uhapšen i leži u karceru, u Mamertinskoj tamnici, s Pavlom zajedno. Već su i na smrt osuđeni.

Na ove riječi zaori po dvorani vrisak ženskih i djece. — Zaplakaše na žalosnu vijest. Apolinar ih opomene:

— Nije korisno, da plačemo. Sada boljega nemožemo, do li, da se za njih molimo. Petar je nas učvrstio u vjeri Kristovoj, da i on uztraje do kraja. Pavle je posuda odabrana, da bi milost, koju je on nosio kroz cijeli svijet i nas, pa i njega krijepila.

Apolinar i Lino padoše pred žrtvenikom na koljena i udubiše se u tihoj molitvi. Spasitelj Bog, Isus, gledao ih je iz one zaškuljice u zidu, u kojoj su pod licem kruha, čuvali ga, za hitnu nuždu da pričeste mučenike, kada oni polaze na muke.

Onda ustanu obadvojica, skinu toge, oviju goli vrat bijelom maramicom, humerale, a za tim obuku kasulu, misnu odjeću, koja je bila krojena, kao jedna okrugla koljebica na vrhu otvorena. Kroz taj otvor provuku glavu. Onda pristupe đakoni i fibulama s dvije strane pripnu kasulu na ramenima, tako da dvije ruke ostadoše slobodne.

Tada dva biskupa sa đakonima pristupe žrtveniku i počnu svetu žrtvu. Stado, veliko i malo, staro i mlado, muško i žensko, udare u pjesmu:

„Sudi mi, Bože, i raspravi parnicu moju s narodom rđavim ; od čovjeka nepravednoga i lukavoga izbavi me!“

Kada je došlo do evanđelja, izjavi Apolinar ovo: Danas nam zasvijetlio svima, kako da ljubimo Krista, krvlju svojom — damaćina od ovoga dvora — senator Pudens. Danas u rano jutro, pala je glava njegova za Krista. Molimo, da nam pripravi mjesta i u vječnim dvorima.

Tada dovedoše đakoni desetak katekumena, krštenika ; među njima i vanjskog vratara, roba Bogdana. Poređali ih sve okolo oltara, tu pored Bogdana, roba, stoji Kornelije Lentulo, jedan od najuglednijih Rimljana, do njega Jevrej Marko Antijoški, trgovac, uz njega Mulvianus, sin glumca Mulvija i još trojica. U drugom redu, za njima ženske: Cecilija Metela, unuka slavnog Metela, Macedonca, koji je bio savladao Andrisku; do nje Rufina Nasidijenska, unuka prebogatoga škrtca Rufa kojega no spominje pjesnik Horacije. Ona se je odrekla bogatstva, što je njen djed sagrabio, pa je stala za običnu radnicu umjetnicu ; umje krasne košariće da plete, za voće na stol i veze čudnovate lijepe vezove. Do nje još 4 njih, jedna starica matrona kći Valerija Korvina Mesale, koji je prije Isusa 27. god. pobijedio u Akvitaniji. — One tri su robinje, koje su obratile njine gospodarice već kršćanke.

Apolinar i Lino stali pred njih i Lino zapita đakone:

— Jesu li ovi pripravljeni za sv. krst?

— Jesu, odgovori najstariji đakon, Mucije.

Onda Lino zapita krštenike:

— Zna li, gdje ste sada?

— Mi smo u crkvi Kristovoj.

— Zna li, ko je Krist?

— Krist Isus je sin Boga živoga, Bog, koji je čovjekom postao, da ljudstvo otkupi i uvijek spasi.

— Šta je potrebno za spas?

— Vjera u Krista i krštenje.

— Šta dobijete u krštenju?

— U krštenju postanemo članovi crkve Kristove, članovi porodice Božje; djeca Božja i dionici života vječnoga.

— Kakovu vam dužnost nalaže krštenje?

— Nalaže nam dužnost, da činimo djela Kristova i da tako budemo vjerna djeca Božija.

— A hoćete li, da se odreknete krivih bogova?

— Odričemo ih se!

— I svijeta ovoga?

— Odričemo se!

— Vjerujete li u Isusa Krista?

— Vjerujemo!

— Recite samnom zajedno vjerovanje.

„Vjerujem u Boga oca, svemogućega stvoritelja neba i zemlje i u Isusa Krista, sina njegovoga jedinorođenoga . . .“
To su svi prisutni zajedno govorili, na koljeni klečeći.

Iza toga su četiri đakona uzeli oltar, astal, za četiri čaška, i uklonili ga malo dalje. Ostade piscina, ribnjak mali, natočen čiste vode, do ruba. Krštenici pristupe redom, k ribnjaku i Lino od svakojeg zapita:

— Vjeruješ li u Isusa Krista sina Božijega?

— Vjerujem — odgovori svaki.

Onda Lino zovne svakojeg imenom:

— Bogdane, hoćeš li da se pokrstiš?

— Hoću — odgovori svakoji na pitanje.

Tada klekne kod piscine razgali haljinu oko vrata, pogne glavu i Lino zagrabi vode, krasnim zlatnim sudom, što ga je još Pudens dao, i što je donešen iz Egipta od kraljevskog posuđa, pa on kupio bio, kao državni plijen — tim sudom Lino zagrabi vode, triput i svakiput izlije kršteniku na glavu, pa govori:

— Bogdane: ja te krstim, u ime Oca i Sina i Duha svetoga.

Đakoni iza krštenja, podignu svakojeg krštenoga i otaru mu glavu. Onda se izgrle sa starijim prijašnjim kršćanima.

Kada su došle na red ženske tu su pristupile đakonise, ženske podvorkinje, koje su dvorile kod krštenja ženskih.

One su digle krštenju otrli ju i onda su se među se izgrlile.

Kada je sve bilo gotovo, iz piscine su pustili vodu i natočili svježju vodu, okolo otrli, i oltar astal opet donijeli povrh piscine, ribnjaka.

Tada ustade Apolinar i progovori:

— Braćo i sestre! Maloprije sam vam rekao, da je Pudens umro za Krista. Njim nas je manje bilo. Ali Gospod Isus se evo stara, da nadoknadi naš gubitak. Na mjesto jednoga Pudensa evo njih 12-ero se rodi, djece Božje, u svetome krstu. — Krv mučenika je sjeme kršćana. Molite, da i ova nova braća i sestre budu Kristovi ne samo u zatišju ovoga doma, nego i pred svijetom. Da priznaju Krista pred ljudma, pa da i Krist njih prizna pred Ocem nebeskim.

S otim se Apolinar okrene oltaru i nastavi službu.

Šest đakona stade pored oltara. U mnoštvu nastane gibanje. Dva đakona uzmu veliku zlatnu posudu, kao tepsijica, sa dva uva, a vjernici donesu hljeba i pomeću na tu zlatnu tepsiju. Đakoni odnesu punu tepsiju, naređanu hljeba, pred biskupe Lina i Apolinaru i ovi izaberu za hostiju, koliko je trebalo. Ostalo đakoni odnesu u drugu sobu.

Za tim dva druga đakona donesu velik kalež — kratir. Ovoga postaviše na oltar. Tada pristupljahu vjernici, sa bardacima, u kojima je bilo vino. Te bardake postaviše na jedan manji astalić, blizu oltara. Biskupi Lino i Apolinar stupe kod velikog kaleža, na kraju oltara, đakoni im pruže bardak vina, što je donio Pudensov rob, iz podruma, vino od 9 godina. Đakon skine pečat sa bardaka, očepi i omiriše. Vino je bilo Kiansko, i mirisalo je ugodno. Apolinar nalije u veliki kalež, do pola, a za tim đakon nalije malo vode. Ostala vina đakoni prenesu, gdje su i hljebovi bili, u triklinij.

Iza malo molitve pročita Apolinar iz evanđelja svetog Mateja, ovo:

„I kad jeđahu, uze Isus hljeb i blagoslovivši prelomi ga i dade učenicima i reče: Uzmite, jedite; ovoje tijelo moje“. — Među ovim riječma uzeo je Apolinar hljeb na oltaru u ruke i govorio je te riječi. Onda ostavi iz ruku u tijelo Isusovo pretvoreni kruh, pa pred njim pade na koljena. S njime svi đakoni i vjernici padoše na koljena. — Tada nastavi evanđelje: *„I uze čašu i davši hvalu dade im, govoreći: Pijte iz nje svi; jer je ovo krv moja, novoga i vječnoga zavjeta, koja će se proliti za mnoge radi otpuštenja grijeha“.* Onda spusti kalež na oltar, a on opet pade i svi s njime, na koljena. Ovako klečeći izmolise svi zajedno. „Oče naš“, molitvu Gospodnju, a potom, svi, opet, ovo: *Jaganjče Božiji, koji oduzimaš grijeh svijeta, smiluj nam se!* — ovako dvaput, a treći put: *udijeli nam mir!* — Iza ovoga Apolinar zajedno sa Linom uze hostiju svetu i izlomi je na sitne komadiće i — pričesti se. Onda jednom malom kašćicom Apolinar zagrabi iz kaleža i pričesti se svetom krvlju.

Tako i Lino. Tada jedan od đakona mahne rukom vjernicima i oni počnu da pristupaju oltaru. Dva đakona uzmu zlatnu tepsijicu sa hostijom a Apolinar za njima i zaredaju po vjernicima. Kod svakoga Apolinar se maši u tepsijicu, izvadi po česticu i metne je vjerniku na dlan ispružene desnice. Ovaj pak s dlana uzme u usta i pojede. Za njima opet dva đakona nose veliki kalež, i biskup Lino malom kašičicom grabi iz kaleža presvetu krv i dijeli svakome vjerniku, po jednu kašičicu ulije u usta. Jedan đakon ide za njima sa čistim peškirićom i ako li je od presvete krvi kap pala na haljinu ili na pod skupi i otare.

To je trajalo neko pol sata. Za to vrijeme niko ni da je pisnuo, samo dva biskupa mole poluglasno; Apolinar: „*Tijelo Gospoda našega Isusa Krista neka čuva dušu tvoju za život vječni;*“ a Lino: „*Krv Gospoda našega Isusa Krista neka čuva dušu tvoju za život vječni.*“ Kada su sve zaredali, tada su pošli redom, nekoji opet pred oltar i jedan đakon im dijelio opet svetu pričest, pod licem kruha. To su primali na dlan, al u jednu čistu bijelu maramicu, i to su zamotali i sakrili u svoja njedra. Nijesu svi, samo oni, koji su se bojali, da će još danas biti u pogibelji, da podlegnu mučeničkoj smrti, ti su primali po drugiput hostiju, da se njome, dođe li do nužde, pred mučeništvo okrijepe.

Ostatke i mrvice od hostije, i ostatak vina u kaležu potrošili su đakoni, oni su otrli i „patenu“ tepsijicu i kalež veliki i sklonili to sveto posuđe. Dotle su dva biskupa i vjernici tiho molili i razmatrali.

Onda su đakoni donijeli četiri duga astala i pomećali ih duž četiri zida a s jedne i s druge strane postajali su vjernici. Đakoni donesu one kruhove, što su vjernici bili donijeli, a za svetu žrtvu nijesu upotrebljeni i donesu đakoni vina, što su vjernici prikazali, pa sve to podijele među vjernicima. Vina su dobili samo stariji i boležljivi. Prije i poslije ove gozbe kratko su se pomolili Bogu. A ostatak od vina ponijeli su oni, koji su imali bolesnike kod kuće, za te bolesnike. Za tim su ispjevali psalam 117. „*Hvalite Gospoda, jer je dobar, jer je do vijeka milost njegova . . . Desnica Gospodova daje jakost, desnica Gospodova uzvisi me; desnica Gospodova daje jakost. Neću umrijeti, nego ću živjeti, i pripovijedaću djela Gospodnja . . .*“

Iza ovog i više drugih psalama, progovori biskup Apolinar i reče:

— Ljudi, braćo! Kao jaganjce na klanicu, nose nas smrt, ni krive, ni dužne. Naš Spasitelj Bog je rekao: *Ne bojte se od onih, koji vam mogu da ubiju tijelo, a onda nemaju šta više da činu.* Oni to činu, jer naš način života ruši njihov način življenja, jer ispred našeg Boga padaju njihovi bogovi, koji su izmišljeni na sliku onih, koji ih štuju.

Njihovo bogatstvo je ovdje na zemlji, a naše na nebesima; oni se hoće da izdovaljaju na zemlji, a mi u vječnosti.

Borba za bogatstvo ovoga svijeta i uživanje radosti ovoga svijeta učinilo je ljude nesrećne, uzrokuje najviše grijeha. Za to je naš Spasitelj Bog gô i nâg dao život svoj na drvetu križa.

Zato on ponavlja ovu žrtvu svoju u prilikama hljeba i vina, kako smo je i danas prikazali, zato, rekoh, da u licu pšenice uništi želju za bogatstvom, a u licu vina, želju za uživanjem, da nas hrani s ovim hljebom, sa kojim ćemo znati, da se odrekemo bogatstva, i poji nas ovim vinom, sa kojim ćemo se odreći zemaljskih uživanja i znati se žrtvovati za nebeska. Neka nas On jača u borbi našoj proti svijetu i proti tijelu, da znamo sve pregoriti i njega imati, njega uživati u vijeke. Slava Njemu sa Ocem Bogom i Svetim Duhom u sve vijeke. Amen.

Samo što je Apolinar ovo svršio, pred vratima, s polja jekne smrtan krik — vratara, ostiarija.

Vrata se otisnu i u vrati stade prokonsul Gesije Floro. Svoj oholi pogled pronese po svoj sali, a onda progovori:

— Ja tražim moga prijatelja Pudensa, a kako izgleda, natriptao sam na — kršćane.

Odgovori mu biskup Lino:

— Ako tražiš Pudensa, onda si na dobrom mjestu. Ovo je kuća Pudensova bila, a ovo su svi njegovi prijatelji. On je, kao kršćanin, poginuo za Krista, i živi u vječnosti.

— Pudens kršćanin! Ovo prijatelji njegovi? To nije moguće. Pudens je plemeniti Rimljanin; nemože da bude kršćanin, jedan od onih što kolju nevinu dječicu, jedu meso te dječice i piju krv njihovu.

— To je niska kleveta. Kršćani ne kolju nikoga, oni najdoslojnije slave Boga jednoga i pravoga. Je li tako braćo?

Svi u jedan glas odgovore:

— Tako je.

— A, krasne li družine! Baš kako si rekao, prijatelji Pudensovi. Ovi robovi, ovi prljavi Jevreji, ovi kukuljavi starci! . . . To da su prijatelji Pudensovi? . . .

— To su djeca Božija. A Pudens je isto član velike porodice Božije. To su prijatelji, više: to su braća Pudensova.

— To ja ne mogu da razumim. Kako da je rob prijatelj, pa i brat plemenitom Rimljaninu?!

— Ti to ne razumiješ, jer nijesi čuo riječ Boga: „otac vaš, što je na nebesima“.

— Dakle vi ste Božija djeca? A kojega li boga? Da li Bakova, da li Merkureva, da li Vulkanova, da li . . .

— Mi smo djeca jednoga Boga živoga; osim njega nema drugih bogova.

— Gle! Dakle: Marta nema, Venere nema, Veste nema, Jupitra nema . . .

— Jedan je samo Bog, stvoritelj neba i zemlje. Njegov sin, jedan u Božanstvu, odvojen u osobi, koji je postao čovjek: Krist, i mi smo njegovi sljeditelji: kršćani.

— Vi ste zapalili Rim! Vi ste . . .

— Mi nijesmo zapalili Rim. Mi zapaljujemo samo srca čovječja u Rimu i u svemu svijetu, da gore u ljubavi za Krista.

— Ja ću otići pa ću vas javiti božanskome caru . . .

— To možeš. Ti si krivac i tomu, što se u Palestini tolika krv lije; ti si pljačkao tamo narod i bogatio se — zalud. Nećeš dugo uživati to krivo stečeno bogatstvo. Za nas će sreća biti, ako nas ti prijaviš, baš ti, Floro, ugnjetač Palestine . . .

Tada stupi pred Flora Pudencijana. On sav zabezeknut od mirne, dostojanstvene ljepote ove kršćanske djevojke, reče:

— Moju su suprugu u Jeruzalimu ubili, kada su Jevreji zauzeli tvrđavu Antonijevu. Pudencijano ja sam odmah pomislio na tebe. Za to sam i došao da te kod oca zaprosim.

— Zakasnio si Gesije Floro. Moje srce i moja ruka već nije slobodna. Ja sam vjerena.

— Ja mislim, da toga vjerenika možeš da ostaviš za volju prokonzula Gesije Flora.

— Ne. On je preči od tebe. Nemožeš se ni spomenuti zajedno.

— A ko bi to mogao biti? Da nije car? Oktavija, njegova supruga umrla je naglom smrću, vele, da ju dao otrovati. Da te nije car vjerio?

— Ne. Moj vjerenik je i od cara veći.

— Od „božanskog“ cara? Ko to može biti? Da nije bog Mars? Ili sam Jupiter?

— Veći. Od sviju najveći! Moj vjerenik je Krist, sin Boga živoga.

— Ah! I ti si kršćanka!?

— Jesam. Pa želim i tebi, da upoznaš Boga istinoga i koga je on poslao Isusa Krista.

— Dakle nećeš poći za mene?

— Nikada! Ni za koga.

— Posljednja tvoja riječ je ovo?

— Najposljednja.

I Pudencijana se okrene pa ode. Gesije Floro ostane sa dva biskupa. Vjernici su već mal' ne svi poodlazili. Nekoliko rimljana građana je još ostalo, da vide, šta će biti. Već su digli i mrtvog vratara što ga je Floro jednim udarcem buzdovana na mjestu ubio, za to, što je stao u vrata i zakrčio put Gesiju Floru, da ne uđe među kršćane. Krv mučenikovu skupili su njegovom haljinom i sve zajedno sa mrtvim tijelom odnijeli su u katakombe, u podzemno groblje da pokopaju.

— Gesije Floro, reče biskup Lino, iza riječi Pudencijaninih ti ovdje nemaš više šta da tražiš. Nije ti bio posao ni da ulaziš na silu u ovo mjesto, koje nijesi dostojan da vidiš. Za što si ubio čovjeka, koji ti je, pravom, zapriječio ulazak ovamo?

— Ubio sam roba. Ako je tvoj, reci, kolika ti je šteta i ja ću ti platiti.

— Lino podigne svoju malu, mudru glavu, oči mu sijevnu i on odmjereno, naglašeno reče:

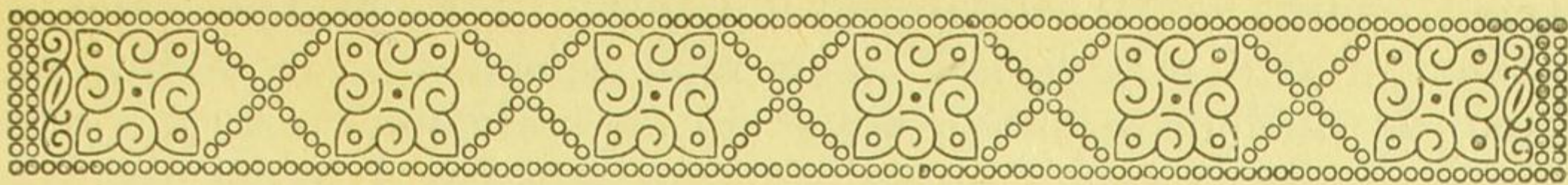
— Tu štetu ti nemožeš isplatiti, da daš baš sve ono blago, što si u Palestini naharačio, i za koje si ogorčio taj narod, pa sad krv liva zbog tvoje grabljivosti. Život i roba je: život čovjeka. Života gospodar je Bog, jer život Bog daje. Samnom se i nećeš „namirivati“ za ovaj život. Odgovaraćeš pred Gospodarom života i za ovaj i za sve, koje si ugasio.

— Biće mi briga, da tebe i sve vas, javim kod cara. Vi ste protudržavni. Na vas je car iskazao smrt.

— Car može, da ugasi naše živote, pa onda nema više što da radi. Mi se tog i ne bojimo. Naši su životi u ruci onoga, u čijoj je ruci i život samoga cara. — A ti gledaj, da se odavde što prije udaljiš.

— Ja odlazim, ali tebi i svima vama približava se smrt! S otim ode. Dva biskupa, Pudencijana, njeni kućani i još nekoliko rimljana ostali su, da vijećaju kako bi Petra oslobodili.

U carevoj palači.

Krasni peristil Neronove „zlatne palače“ sav se smije u proljetnim sunčanim zracima. Po dosta velikom ribnjaku sijevaju, kao munje, sitne zlatne ribice, lete, kao zlatne strjelice po vodi, onda se zaustave i legnu nauznako, kao da znadu, kako lijepo sja zlačana ljuskića na tijelu njihovome u sunčevim zrakama. Onda se opet okrenu potrbuške i nanovo počnu hitru utrku, po bistroj vodi.

Najedamput nadvije se neka sjena nad ribnjak, zlatne ribice se uplaše i zarone u dubinu. Sjena je od velike lijepe glave, koja sjedi na sitnim, ali žilavim ramenima, a nosi dva krupna, bistra oka. To je glava mudroga Seneka. On je prvi došao u carevu palaču. Malo se zaustavi, nadvijen nad ribnjakom nepomično; ribice se opet oslobode, pomole se iz dubine i izvrnu se, da ih sunce obaspe svojim vatrenim zrakama. Seneka je duboko zamišljen gledao igru krasnih životinja.

— Nije moguće, ne, nije moguće. Ta mala ribica ima svoje zlatne ljuske, i one bliješte u sunčanom sjaju. Rep, krila osposobljavaju ih, da lete kroz vodu, kao grom kroz vazduh. Nalazi i dostiže svoj cilj, sve. Ima svoga razloga u prirodi sve.

Odmakne od ribnjaka, u eksedre. Stupovi, na kojima počivaju strmi svodovi, kao da su zlatom okovani; po njima se prelijeva, kako kuda zađeš, svijetlo i sjena kao jato zlatnih hitrih bubica. Seneka sjedne u jednu naslonjaču, svilom obavitu, zlatom okovanu. Pogleda na vrt, koji pred njime puca na široko i duboko. Proljetne, prve ruže baš sada otvaraju svoja mirisava usta; kako koju omiluju traci sunčevi, ona se probudi i nasmije se, pokaže svaka svoju dušu: jedna rumena kao krv, kao da se pruža u vis jedno malo srdašce; druga bijela, kao snijeg; kao da se zavlači u zelene laticice, iz kojih ju izvabio cjelov sunca, bijela, nježna; kao stidljivo djevičanstvo, što se krije i ispred — sebe samoga.

Po ružama i po cvjetovima zuje, lete, sjajne pčelice i oblijećaju ih meki šareni leptiri . . .

Seneka sve ovo motri, motri. Duša mu tone u ljepoti, u miomirisu, u zvucima, u talasanju — života.

— Sve ima svoga cilja; sve ispunjava svoj zadatak . . . U meni nešto zahtijeva, neodoljivom silom, da budem srećan, ne

samo danas, već u vijeke, bez kraja . . . Ja ili sam najveća nakaza u svoj prirodi, koji imam silni zamah, što me vodi, goni, nosi, da dostignem sreću, kojoj sili se podčinjava sve ostalo u mome životu: srećan biti, srećan i sa najvećim žrtvama; srećan biti, još i proti zakona pravde, časti . . . Ili ove sreće i ima.... Pa ju mogu i dostići . . . E, ako sam nakaza, onda je priroda, koja je dosljedna, koja stvara cjeloshodno sve, i svuda: onda je ta priroda u čovjeku u svome remek-djelu grdno progriješila, jer je čovjeku dala želju za srećom, koja se nigda ispuniti ne može . . . To bi bilo, kao da je dala oči, a ne dala svijetla, dala pluća, a ne dala vazduha, dala usta a ne dala hrane, dala krila, a ne dala mogućnost za letenje . . . Može li tako velike pogreške biti u prirode? Kada joj sve cjelishodno, mudro, ne može ni čovjeka da je proizvela za bezciljnu nakazu. Ako dakle nijesam nakaza, onda moja želja mora da ima svoga ispunjenja, kao oko što ima svijetlo. Onda ja moram u vijeke da živim. Tijelo, znam da mi, pretvara se u prah i pepeo. Nešto mora da mi ostane živo. *To sam ja.* Ja ostajem živ, u vijeke. Zovem li sa tada duša ili sjena: *ja živim u vijeke.*

A gdje mi je vječna sreća? Ruža uvene, leptir skapa, ribica ugine, sunce zađe. To je za moju sreću, vječnu sreću sve malo . . . Moja sreća mora da bude i vječna i beskrajna. Dobrota, ljepota, koju nikada do kraja iskusiti ne mogu . . . beskrajna, koja nikada ne išćežava — vječna . . . Pa ona mora da bude mudra kao i ova priroda, ali beskrajno mudra; ona, ta Ljepota i Dobrota mora da bude razumna . . . beskrajno razumna . . . To mora da je Bog, kojega se mudrost, ljepota, dobrota u prirodi odsijeva . . . Ja sam neumr'o, nadamnom je svemogući, beskrajni, premudri, predobri — Bog.

U taj trenutak netko metne ruku na lijevo rame Senekino. On se prene, pogleda i vidi pred sobom sinovca svoga Lukana.

— Ave ave! Zdravo čiko! pozdravi Lukan strica svoga. Mislio sam da spavaš, tako si nepomično sjedio.

Seneka ništa ne odgovori.

— Jesi li dobro spavao noćas?

— Nijesam spavao. Zaspao sam, i snio sam strašan san. Išao sam po tužnim poljima Okeronta, onoga svijeta. Baš pored mrke vode Lete. Najedamput, kao da je iz zemlje iznikao, stade predamnom jedna strašna podoba: kano da joj je lice slično licu carevu. Ona me spopade, donese do vode Lete, tu stade sa svojim čamcem Haron, skeledžija od onoga svijeta, ova me podoba baci u čamac i ja se — produbim.

— Ja mislim, da to ne znači ništa; a ako bi značilo, to bi značilo, da ćeš sa carem zajedno poći u slavu neumrlosti.

— Iza toga nijesam zaspao, već sam cijelu noć promišljao . . .

U taj trenutak stupi među njih Svetonije Paulinus vojvoda

i glasoviti pisac, u društvu sa Domicijem Korbulom, također praetorom.

— A, Seneko, ti već tu! Ave! Pozdravi ga Svetonije.

— Zdravo, magister cesarov! pozdravi Korbulo. Izrukuju se.

— Nekako si mi nujan, Seneko, — raspituje ga Svetonije — što ti je?

— Obuzeše me neke hude slutnje. Da ću skoro poginuti.

— Ta valjda nijesi ti vojskovođa! To ako bi nama došlo, kojima nam je svaki dan život u opasnosti.

Na ove riječi otvore se vrata i uniđe čitav niz senatora, vojvoda i prvaka rimskih.

Pozdraviše se i podijeliše se na grupe, pa stadoše razgovarati.

— Jeste li čuli, šta se je zbilježilo najnovije u Palestini? pita senator Casije, i namjesti desnom rukom na lijevom ramenu svoju senatorsku togu.

— To li, da su Judejci opet potukli našu vojsku?

— Rimsku vojsku nije nikada niko potukao, ona je samo odstupila, reče Flavije Vespasijan pretor vojskovođa.

— Ovo jedamput je potučena, jer nije ostalo od 12 hiljada ljudi ni 200!

— Ovo će biti kazna bogova, za to, što nećemo da istrijebimo Judejce iz rimske države, već se oni, na našu sramotu svaki dan više šire i spore. To reče veliki svećenik, flamen, Cajo.

— Kazna je to, kazna, ali nije radi Judejaca, nego radi razvratnosti samih rimljana! Veli Seneka. — Bogovi još nijesu zaboravili nevinu krv Britanikovu; istina, da je Agripina, majka careva životom platila tu krv . . .

— A je li to istina, da je Nero ovako osudio na smrt svoju majku Agripinu: „Sasijecite je, da vidim utrobu koja me je nosila!“

— Jest. To sam ja na moje uši čuo. Znam, zašto je poginula i Oktavija, kći cara Klaudija, žena Neronova. Ona je opominjala muža na vjernost vjenčanu, a on ju dao ubiti, da mu, veli, „ne zuji u ušima“ s njenim opomenama. A uzeo je onu razvratnu žensku, Sabinu Popeju. Kada je gorio Rim, svi smo plakali, samo on je, Nero, svirao u harfu i veličavao — oganj. Sav Rim znade da je on zapalio taj dio, a i onomadne, kada je gorio, da je to njegovo maslo. Eno, onda je dao ubiti Judejaca i kršćana, bez broja, jer ih okrivio, da su oni zapalili Rim. Pa bogovi ne prestaju kazniti Rim. Nijeli to za radi ovih bjeso- mučja jednoga čovjeka, kojega rimski senat pušta da čini, što hoće? . . .

Na ove riječi Senekine svi se osupnuli. Rimski vojskovođe uvukli glavu među ramena i ćutili, kao zaliveni, ostali bojažljivo pogledali jedan u drugoga, a Lukan, sinovac Senekin, da ublaži ove riječi, reče:

— Božanski car je mnogu slavu stekao rimskome oružju.

Domicije Korbulo, evo baš sad je došao iz Jermenije, gdje je potjerao pod krila rimskoga orla sve Jermence; slavni Svetonije Paulo, on je u Britaniji odbio strašne napade divljih barbara na granice rimske i sav Rim je pun robova, koje je on nahvaćao u tom slavnom ratu. Flavije Vespasijan je već triput uništio vojske Judejaca, istrijebivši ih do zadnjega čovjeka. Što su sada tamo opet oni oživjeli, to će biti samo donde, dok se Vespasijan ne vrati iz Rima, kamo ga je carska zapovijed zvala.

Ali Lukanove riječ nijesu mogle, da razgriju društvo, koje se je ohladilo na riječi Senekine.

Iz društva se odvoji jedan libertin, bivši rob, Licinije, koga je Nero izdigao iz ropskog stanja i metnuo za senatora rimskog. Izgubi se između senatora. Otišao je caru i rekao mu je sve, što je Senaka rekao i Lukan.

— Znam, da su ove moje riječi bile strašne, ali imajmo na umu, da smo mi odgovorni pred bogovima za sve, što on čini. Eno Priso se je digao proti njega i u toliko maha, da ga smakne. Eno u Galiji vrê i niko nezna, kada će prekipiti i šta će biti, ako se Galija digne proti Rimu. Baš u korist samoga cara rekao sam što sam rekao.

U taj čas otvore se velika zlatna vrata i u samom zlatu, obasut dragim kamenjen uđe car Nero.

Lice mu je bilo sitno, okrugljasto. Oči tamne i nekako zamagljenje. U ovaj čas nije bilo na tome licu nikakova znaka uzrujanosti.

Svi, senatori i veziri, pokloniše se duboko i u jedan glas rekoše :

— Ave, Ceasar!

Nero laganim korakom uspne se na zlatno prijestolje i sjedne na njega. Senatori i svi ostali, pomjestiše se naokolo u polukrugu nred prijestoljem.

— Patres konskripti! Ocevi Rima! Zamolio sam Vas, da dođete na vrlo važan dogovor. Vi ste se, vidim lijepo, odazvali. Cesar vam je zahvalan. A drugčije nije ni moguće, ta Rimljanin je na oprezi, kada je otadžbina u opasnosti. Otadžbina je u opasnosti! U Galiji vrije; nevjerni vojskovođe, izdajice, dižu vojsku proti cesara i proti vječnog Rima; u Indiji Jevreji i kršćani ugrožavaju rimsko gospodstvo. U samome vječnome gradu umnožili su se, kao pijesak i danas-sutra spaliće nam Rim i poklaće nas Jevreji i kršćani... Rim mora, da se brani. Mač rimski koji je pokorio cijeli svijet, nemože da poštedi ni nutarnje neprijatelje, koji podrijavaju temelje grada. Vas, oceve i najmunđrije starješine. pozivam, da mi kažete, što da činimo?

Nero sjedne. Nastane duboka tišina. Iza mučnog odužeg ćutanja progoviri Senaka :

— Zapitao si nas božanski cesare, za savjet. Mi s tobom zajedno, držimo, da je vrijeme, i vrlo ozbiljno, nastalo.

Neronu sijevnu oči. Lice mu se iznakazi. Ovo je znak, da je nastala kod njega uzrujanost. Seneka nastavi:

— Ja sam mišljenja, da rimski mač nije otupio i da će svoje i sada, kao i uvijek, učiniti. No uvjerem sam, da ima neke opasnosti, koju nemožemo mačem odstraniti. To je opasnost, kojom nam se prijete božanstva. Tu opasnost ćemo, možda, moći otkloniti, samo ako se povratimo na krjeposno življenje, kojim su se naši oci odlikovali. Sve ove pojave, koje prijete našem Rimu, izgledaju mi, kao opomene bogova, da se okanim bluda, prolivanja nevine krvi, otimanja i svih drugih okrutnosti i budalaština . . .

Lice Neronovo se sasvim promijenilo. Postalo je ljupko. On se počeo smiješiti. Seneka produži:

— Ti božanski cesare, imao bi, kao prvi među nama da nam prednjačiš . . .

— Krasno! Božanski! Ovako lijepo još nigda nijesi govorio, moj premudri meštre. Šta li imas u glavi tvojoj, kad tako mudro govoriš . . .

S tim se obrati oružnicima, liktorima:

— Liktores! Rasijeci, odmah, ovu mudru glavu, da vidimo, šta je u njojzi, kad je taka, prejasna.

Dva liktora, bez oklijevanja, pristupe Seneki. Jedan razdriješi snopić pruća, i odviše sjajnu — sjekiru. Dok je jedan uhvatio Seneku za obadve ruke i stao pred njega, drugi je, sastrag, zamahnuo sjekirrom i — raspolovio glavu Senekinu. Glava se raspade na dvije strane, a on se sruši, obliven krvlju.

— Sada je dosta, vikne Nero. Još onoga uhapsite. I pokaže na Lukana, sinovca Senekinoga, koji je stajao kao osuđen pred cesarom.

Liktori pristupe Lukanu, i svežu mu ruke i odvedu ga.

— Ovako će biti svim izdajicama otadžbine i cesara.

S tim Nero ustane i praćen od liktora-oružnika, isčezne na vrata, kudan je i došao bio.

Žive baklje.

U divnome perivoju Neronove zlatne palače „domus aureae“ neka stotina robova, sa ašovima u rukama, kopa jame pored puteva. Duž najvećeg i najšireg puta, iskopano je do 150 jama. Tu sad donose, drugi robovi duge jeliće i kod svake jame ostavljaju po jednu kladu.

— Šta će to biti? Zapita jedan građanin, koji je prolazio kroz bašču.

— Cesar hoće da priredi osvjetljenje. Na vrh svakog jelića doće po jedna baklja. Odgovori mu jedan nadziratelj, vilikus.

Građanin zaniha glavom, kao, da bi rekao: „Tom još nije dosta vatre. Dvaput je zapalio Rim, sada se opet sigra sa vatrom“. I s otim ode.

Poslije podne po užasnoj ljetnoj zapari, na stražnju kapiju bašče uđoše, do 300 ljudi. Svezani, sve dvoje i dvoje. Među njima staraca, djece, žena; ovdje jedan rob, svezan za jedno dijete od 13 godina, onamo starac svezan sa malom Rimljankom stari jedva gmiže, a ženi spala haljina sa ramena i sa grudiju, kako su je uhapsili i pokidali na njoj haljinu. Svezanim rukama nemože da podigne haljinu i da je pričvrsti ramenima.

Tako ih tjeraju, malo i veliko, staro i mlado, muško i žensko. Nekoje plače, od njih. Nekoje više ime svojih rodova. Ponekad se netko odzovne.

Ko su ovi jadnici? Kakovi su to grješnici, kada su ih povezali? Šta hoće s njima u cesarevoj lijepoj bašči?

To su kršćani. Cesar Nero dao ih pohapsiti, jer, da su oni zapalili Rim! . . . Svi pisci, pogani Rimljani, kao Svetonije, Tacit i ostali: svjedoče, da je Nero sam zapalio Rim, da bi stare kuće izgorjele i sagradili nove, ljepše.

Ali su Rimljani ustali proti ovog haranja i uzbunili se. Nero se uplašio, da će se domotati do njega krivica spalenja grada, pa baci među narod sumnju: „Kršćani su zapalili Rim!“

Na tom osnovu je nahapšio hiljade kršćana i dao ih je „kazniti“ smrću svakojakom: jedne je dao baciti pred zvijeri, druge je „osudio“ na to, da se drvenim mačevima, goli, bore sa oružanim i oklopljenim gladijatorima, sabljarima.

Ovo 300, što sad ovdje dolaze, osudio je, da budu spaljeni...

Kada su ih dotjerali nasred bašče, na jedan vedrac, tu su stali. 300 ljudi, sve jedno uz drugo, kao stado koje vuk goni. Čim prestane progonstvo, ovčice se odmah sabiju ujedno i čekaju svoj usud.

Robovi Neronovi postajaše oko ove grupe.

Od kršćana progovori jedan, svećenik:

— Recite nam, ljudi, šta namjeravate s nama?

— To ćeš odmah vidjeti. Odgovori jedan od nadzornika.

Svećenik se okrene svojim i reče:

— Braćo i sestre. Došao je čas da posvjedočimo, životom, našu vjeru u Isusa, sina Božijega. Ja vas pozivam, ako ste koje u napadu, kad su vas uhapsili, ili u gonjenju štogod sagriješili, da se skrušeno pokajete.

Lanci zazvečiše, svezane ruke digoše se k prsima. Svako se je kajao, ako je možda i na jedan trenutak, bio nestrpljiv, ili malodušan u progonstvu.

Svećenik prosljedi:

— *Ja vas odrješavam od grijeha vaših: u ime Oca i Sina i Duha svetoga, Amen.*

— Imajte pred očima našega Spasa Boga, koji je „kao jagnje na klanje vođen i nije otvorio usta svoja“.

U to se pomoli na stražnja vrata cesareve bašče mnoštvo ljudi. Između njih se čuje žagor, plač i psovke te kletve. Od dvora od „zlatne kuće“ Neronove poleti veći odred vojnika prama osuđennicima. Činilo se, kao, da ova rulja, što dolazi, hoće da otme osuđenike iz ruku krvničkih. Za to je vojska pojačana opkolila osuđenike.

Rulja se razide oko okola osuđenika, i čuje se, sad ovdje sad ondje, usklik:

— Flavijo! Ti tu! Ti kršćanka! Da pogineš za tuđe bogove?! Hajde, odreci se tih bogova i mi ćemo moliti cesara da te pomiluje...

— Ja sam već molila Kralja nebeskoga i on me pomilovao. Ne trebam milost cesarevu. Odgovori Flavija mlado djevojče od nekih 16 godina.

— Majka te traži! Plače za tobom, da bi studen kamen nad njom proplakao...

— Neka dođe gdje sam ja, pa će biti skoro utješena.

— Marko! Mili mužu moj! I ti među kršćanima!

— Priđi i ti ovamo među nas, pa ćemo opet bit zajedno. I u vječnosti. Odgovara Marko ženi svojoj.

— Evo i naš Pelagije je ovđe. I on je Kristov borac... I pokaže joj dijete od nekih 10 godina.

Žena cikne i kroz vojnike utrče u okô, među osuđenike. Tu se zagrle muž žena i dijete.

— Ostajem s vama. Vaš usud je i moj usud. Vjerujem u Boga vašega... Vjerujem...

— Julije! Ti me ostavljaš!!? Zaručnicu tvoju? Ovako kara, iz mnoštva, jedna djevojka, osuđenog mladića, zaručnika svoga.

Ovaj se strese. stane, za čaš, kao od kamena, a onda krene prema — zaručnici. Vojniku je rekao:

— Priznajem božanskog cesara i naše bogove, rimske! Nijesam kršćanin.

U toj općoj mješaniji, plaču, kletvama, naricanju, nekoliko kršćana, osuđenika pokolebalo vjerom, istupi i zataji Krista. Ali dvaput toliko ih stupi u četu osuđenika, da dijeli usud njihov.

To se brzo javilo Neronu. On izda zapovijed i ona bi proglašena:

— Svako, ko se odrekne Krista, pomilovan je!

Iza proglašenja ove zapovijedi nastaje jedan sat čekanja.

Kršćanima je bilo zabranjeno, da hodaju po okolu. Morao je svakoji stati na svome mjestu. Rodovi i poznati od poganske rulje obilazili okô, i nagovarali su svoje, da se odreknu Krista.

Kad je prošao jedan sat čekanja, krvnici, Neronovi robovi, počmu svoj posao. Dva i dva krvnika uhvate po jednoga kršćanina, svuku ga na golo, onda mu razastru haljinu, pospu je slamom, pa ga umotaju u svoju haljinu i dobro svežu. Kao dijete kada se povije.

Nijedan od kršćana nije ni ruku digao na odbranu. Krvnici, su dosta milostivi bili: žene, djevojke nijesu sasvim svlačili, samo gornju haljinu i tako su ih umotali u slamnjave povoje. Dok nijesu svršili posao dvadeset je Neronovih slugu priznalo Krista i javili se:

— I ja sam kršćanin! I ja sam kršćanin!

Odmah su ih pohapsili i javili cesaru. On je zapovjedio, da te umotaju u dvostruke smoljene povoje. „Neka dulje gore“.

Kada su sve kršćane, i nove obraćenike, pozamatali i poprivezivali direcima, uzeli su ih i počeli dizati direke i ukopavati. Kad je prvi direk ukopan i zabijen, na vrhu privezan čovjek, visoko tako 8—9 metara, jedan od slugu robova reče:

— Ovaj stoji ovdje, kao kakav orijaški rimski veksilum vojnički stijeg. Drugi — učan egipćanin — odgovori:

— I je to stijeg. Barjak, koji navješćuje nove bojeve: između rimskoga cara i između ove nove vjerske sljedbe. Rimski veksila, barjaci od drveta i od zlata, a ovaj je od živoga čovječjega mesa. Na rimskim stijegovima su zlatni orli, a na ovome živi duh čovječji. Orao i živi, siže do oblaka, i ne više; duh čovječji siže do više zvijezda. Orao se hrani strvinom; duh čovječji traži božanstvo da se njime hrani. Ja izgledam, da su ovi kršćani našli to božanstvo, kojime zasićuju dušu svoju. Stijeg rimski je napram ovog orijaškog, živog stijega samo komad batine, napram živog, krilatoga duha. Duh će pobijediti, duh mora pobijediti... *I ja sam kršćanin!*

To je viknuo glasno i vojnici su ga odmah uhapsili te ga sluge umotali, privezali za direk i usadili direk, odmah, do onoga,

što ga je još i on pomogao uhapsiti. Sa direkta je rekao:

— Sada sam i ja jedan stijeg kišćana. Pobijediću carske orle. Osjećam, da ja smrću mojom život uzrokuje. Ja sam dobio život duha evo od ovoga, što će da umre do mene: i od mene će prijeći život na druge, na mnoge. Ovaj život je božanski život. I ko umre u njemu neće se uništiti, živjeti će, u vijek. Vjerujem u Krista Boga.

Onda je smalaksao i spustio glavu na prsa.

Sluge — robovi su međutim harno radili i do malo ukopani su bili svi direci: nešto preko tri stotine. Svakom na vrhu po jedan kršćanin ili kršćanka.

U tom se spustio sutom i među drveće već pao mrak. Jedan je časnik pohitio gore u dvor, da javi caru. Brzo se je povratio sa zapovijeđu:

— Čekati, dok sasvim ne pane mrak, a onda, sve ih upaliti!

Krvnici su odmah naložili vatru, i metli na vatru do stotinu dugački motaka, žarila, da uhvate vatru.

Drugi su donijeli ljestve i petrolin, naftu pa su se penjali od direkta do direkta i polijevali umotane kršćane petrolinom od glave do pete.

Dok su to svršili smračilo se je sasvim. Tada su uzeli sa vatre goruće motke, i išli od stupa do stupa i — palili privedene žive ljude. Kako do kojeg pruže goruće žarilo, petrolin bukne i sav čovjek, na vrh direkta pretvori se u jedan jedini veliki plamen. Ovdje-ondje izleti po koji jauk. Veći dio ni jauknuo nije.

Kad je plamen zahvatio smolovane povoje i suhu slamu u koje su bila uvijena tjelesa, tada jekne truba od dvora i iz mraka ukaže se na stazi car Nero. Odredi vojnika dadoše mu počast, a onda pohite da istjeraju onu masu, što je bila došla za kršćanima.

Iz mase, koju su vojnici pred sobom gonili, iskoči jedan, omlađi muž. Pritrče jednome gorućemu stupu pade pod nj, obujmi ga rukama i zavapi:

— Porfirije, ja sam uzrok i tvojoj strašnoj smrti i svoj ovoj strahoti . . . Ja sam htio da se tebi osvetim, i otkrio sam gdje se sastajete . . . Ja sam bio ostavio Krista, za Tertilu, znaš, koja je mene odbila, i otišla u kršćane . . . I tebi sam se htio osvetiti, za to, što si bio jači od mene pri hrvanju. Ja se kajem oprosti mi! . . .

Sa direkta iz plamena čuje se glas:

— Isuse . . .

I više ništa. Već je vatra zahvatila i glavu mučenikovu.

U to dođe i Nero i zapita: što je?

— Ovaj se prašta sa osuđenikom i priznaje se kršćanom.

— Recipe ferum. Mač u ruku! viknu Nero. I vojnik, do balčaka, zarine svoj kratki mač u prsa izdajici.

Mašale se raspalile, i bukne u punom plamenu; tjelesa, živa, kovrče se privezana za direke, ali ne spada ni jedno, jer su željeznom žicom vezana za direke. Sva bašća, sve drveće duž ove staze, pocrvenilo je od plamena i kao da je oživjelo, sto i sto malih sjena igra skakuće među granama i na crvenoj travi, kako žive baklje buktinjaju i plamsaju. Nebo se visoko zacrvenilo, kao da su mučeničke duše sa sobom ponijele crveni plamen gore da njime budu okićene i u raj.

Ptice su se uzbunile na blizom drveću i uplašenim cvrkutom letjele dalje a okolo gorućih mučenika šišmiši, slijepi miševi vijuju i trepere svojim kožnim krilima, kao da zli dusi oblijeću glave mučenika, nebi li ih, u zadnjem času, odtrgli od Isusa. Gdjekoji šišmiš, zaleti preblizu i oprži svoja kožnata krila pa padne na zemlju. — Tako mučenička duša, ognjam svoje ljubavi, spaljuje napastnike i otisne ih u bezdan.

U blizini po koja sovoljuga krikne, i zadaje strah ptičicama, koje bježe u noć i kriju se u daljnjim žbunjevima.

Više od tri stotine gorući baklji, od živih ljudi, plamšu duž staze, u dva reda, i među njima, po osvijetljenoj stazi, u svojoj naportanoj zlačanoj togi: šeće cesar Nero.

Na sred staze najedamput naglo stane, digne nagu desnicu i prozbori:

Kršćani! Na vas sam svalio krivicu zapalenja Rim. Zapalio sam Rim, da plamen proždre stare kućerke i ćumeze, koje su nagrđivale moju prijestonicu. Mjesto ovih digle su se mermerne i zlatne palače, dostojan vijenac, da krasi moju umjetničku glavu.

Sada sam dao pohapsiti vas kršćane, i spalio sam vas, da sa pepelom vašim, raspem, na sve strane svijeta u vjetar, slavu vašega Boga. Njegova će slava biti uništena, a na njeno mjesto u srcima Rimljana dići će se, zlatna i mermerna slava — moga božanstva — divus Caesar!...

Još to nije ni izrekao, sruši se jedna baklja baš pred noge njegove. On se prepadne, ali brzo dođe sebi i pogleda na gomilu, koja je još plamsala i cvrčila. Nekoliko komadića košćura leži pred njime: crne i crvene, od usijane vatre koja je prožela te kosti.

Kad je Nero podigao glavu, a to pred njime stoji jedna pojava. Stara sgrbljena žena, oslanja se o kukavu štapicu, u bijeloj odjeći. Plašt bijeli, podigne i njime zaleprše vjetar. Lice joj od samih nabora.

Cesar pogleda pojavu, Ona se ispravi, ispod rupca na glavi joj, baci se pramen sijede kose i raspade joj se na čelu. Iz dubokih očnica sijevnu dva oka, kao dvije žerave. Ona podigne štap, upači u cara i glasom, kao ispod zemlje progovori:

— Uživaj, kleta ubojico nevinih, u najnovijem paklenom djelu tvome.... Čekaš, da iz pepela kršćana nikne slava, da ti ovjenča tvoju sotonsku glavu.... Hoće, niknuti će, ali ne tebi.

Sa pepelom kršćana, koje si ti sažegao, razneti će vjetar slavu Boga kršćanskog. Njega će upoznati, njega će slaviti, njemu će se pokloniti sva pokoljenja. A ni tvoja slava neće zaostati: dokle god bude kršćana, a biće ih dokle bude ljudi na zemlji: spominjaće tebe, neman krvoločnu, koja je tolike hiljade nevinih ljudi tako grozno upropastila. Znaj, da ćeš, dok se navrši od danas godina dana, kao najveća kukavica sam svoj život kidisati, da ti narod živome ne sudi. Izbjeći ćeš sud naroda, ali nećeš sud Boga svemožnoga, Boga, kojemu se klanjam, ja i svi kršćani i — za malo — pa sav cijeli svijet. Ti u ognju, a prokleta tvoja uspomena živjeti će među ljudma do vijeka vjekova...

Dok je žena ovo govorila, pričinilo se Neronu, da ona iza svake rečenice raste, učinilo mu se, da je već višja od njega, srce mu se stiskalo, baba je digla obe ruke i bacila štap svoj, da će ga obuhvatiti i živog ga baciti u Had, u pakao. Nije mogao da se pred njom makne, nije mogao da skine sa nje očiju, a njene oči su sijevale kao ognjene strijele i za svakom riječi zabadale se njemu u srce. Strašna je to pojava bila...

Kad je ona svršila, digla svoj štap i — onako — podignute glave iščezla u šipražje, Nero je i onda stojao, kao okamenjen. Kad je napokon, došao sebi, okrene se i da zapovijed vojniku: — Uхватite je!

Dvadeset vojnika skoči u gušću kuda je nestalo stare. Pretražili su svaki žbunj, svaki čuperak, obišli svako stablo. Stare nigdje. Na zapovijed njegovu dođe još sto vojnika i svi robovi, svi se razišli po bašči sa bakljama u ruci. Staru nijesu mogli da nađu.

Nero se šeće stazon a baklje, sve jedna po jedna, dogara, sruši se i raspu se kosti pred Neronove noge. Malo plama, malo prštenja i više ništa. Svijetlo se sve većma stinjava, mrak sve slobodnije pristupa. Napokon utrnu i zadnja ljudska baklja i u mraku ne vidi se više ništa, samo blijedo, kao krpa, lice cesarevo. Kada su se tražioci vratili, bez plijena, Nero je krenuo gore, prema palači. Pred njime i za njime vojnici i robovi sa bakljama u ruci. Ovo je bio prvi mrtvački sprovod, gdje Rim prati u grob — svoje careve i svoje bogove.

*

U crkvici u domu Pudensovom sama, u tišini, kleči — Pudencijana. Oslonila se laktovima o klecalo, lice pokrila dlanovima i kleči, nepomično, kao jedan mramorni kip.

Duhovnim očima gleda strašne prizore u Neronovoj bašči. Prije pola sata, pod svetom službom, ispričovijedao je biskup Klement, šta se je tamo dogodilo. Juče su pohranili ostatke kostiju od 320 mučenika, koje je Nero dao spaliti.

Za leđi Pudencijanini zadrma se zastor, uđe jedna robinjica. Pristupi joj i na uho šapne joj nešto. Pudencijana klimne glavom. Robinja se vrati, a ona upre oči u oltar, gdje prebiva Spa-

sitelj u svetotajstvu, ispravi se klečečki i digne ruke, po istočnjačku :

— Isuse, ti si nam rekao: *Ja sam s vama do skončanja svijeta*. Nemoj nas ostaviti u teškim kušnjama. Budi s nama i nama je dosta.

Ustane, pokloni se Svetotajstvu i — izađe na stražnja vrata, odkuda je došla bila robinjica.

Sada se otvore prednja vrata i uđu — dva rimljanina; za njima opet dva, pa opet dva: čitav red. Svi dolaze pred oltar, tu se redom po dva i dva klanjaju pred Svetotajstvom a onda sjedaju u stolice. Za njima, posljednji ulaze: dva naša stara poznanika, dva biskupa, Klement i Apolinar.

I oni pokleknju pred Svetotajstvom, i oni posjedaju u stolice.

Sada se vrata još jednom otvore i uđe — nepoznat, mlad čovjek. I on se pokloni prema oltaru i stane pred zbor starješina:

Klement ga upita:

— Jesi li bio kod njih Lavrencije?

— Jesam, odgovori Lavrencije.

— Šta si donio?

— Obojicu sam našao u gornjoj tamnici. Pred njima je bilo mnoštvo. Dolaze, da slušaju nauku.

— Jest. Već su se mnogi javili i primljeni su u katekumene, sada ih poučavamo i skoro će primiti sveti krst.

— Ja sam pristupio Petru i rekao mu tiho, da sam od velikoga vijeća poslan, da mu kažem što ste mi naložili, da saopćim. On mi dađe dozvolu i ja mu sve rekoh. Radovao se je, kad je čuo držanje mučenika, da su svi junački mreli za Krista.

Na pitanje, šta ćemo, ako li njega cesar dađe pogubiti rekao je, da sakupite starješine i da će Duh Sveti naznačiti vam, koga da izaberete na njegovo mjesto.

— Đakone Lavrencije, svoj zadatak si svršio. Reče Klement.

Lavrencije se nakloni poklekne pred oltarom i ostavi sijednicu starešina.

Klement ustane i prozbori:

— Apostol Petar je, časna braćo, porukom svojom skinuo nam brigu sa ramena. Sada znamo nepogrješivo, što nam je činiti — izgubimo li njega — sa crkvom Božijom. Duh Sveti, kojega je Krist poslao, neće ostaviti crkvu Kristovu. Molimo, da se ovo što kasnije zbude. Ja sam doznao, da su Nerona upozorili na apostole Kristove i da svaki čas možemo dobiti vijest o njihovome smaknuću.

No, sa tom istom viješću došla mi je i druga, a to je, da Floro Gesije namjerava da dobije za sebe Pudensovo imanje, dakle i ovaj dom, u kojemu se nalazi crkva, mjesto naših sastanaka.

— O-o! O-o! To će biti za vjernike velik udarac — primiše do znanja vijest ovu starješine.

— A i to sam doznao, preko naše braće, Florovljevih robova, da se sprema, da otme Pudensovu kćer, našu domaćicu, djevicu Pudencijanu.

— To mu već nećemo dopustiti, — reče jedan od starješina, jedan div, viši od hvata; prsa mu, kao dvije gore, ramena: kao da su stvorena, da njima drži nebo, ruke: kao dvije hrastove grane u rašljama, a vrat: kao petougli korintski stup.

— A, brat Leonid! Ti nećeš dopustiti, da Floro otme Pudencijanu?...

— Dok me je živa, ne!

Leonid je muž: tako u 40 ima godina. Rimljanin, kao od čelika sakovan. Sa dva bi se obična čovjeka mogao sigrati, kao sa dvije loptice.

On je starješina od kvirinalskog okruga, već 10 godina je kršćanin, još sv. Petar ga je obratio, kada je prvi put boravio Petar u Rimu, i kada je oborio Simona maga. Htjeli su da ga zarede za presbitra, za misnika, ali on je, iz skromnosti, uvijek otklonio tu čast.

— Moraćeš, da stalno budeš u Pudensovom domu, jer neznaš, kada će Gesije da napadne dom ovaj.

— Pa i biću. Iskaću dozvolu od Pudencijane, da mogu biti u predvorju, kod vratara. Tako mi neće umaći Gesije Floro.

— Još vam imam, braćo, da javim jednu vijest — reče Klement — a to je, da su u Palestini izbili žestoki bojevi između carske vojske i levreja.

Još nije Klement ni svršio riječi, al evo upade nutarnji vratar.

— Šta je, vrataru?

— Netko dolazi. U nosiljci, i praćen sa 4 gladijatora....

— To je Gesije Floro. Dolazi po Pudencijanu.

Leonid odmah đipi, pa će napolje. Klement ga zaustavi:

— Ostani. Hoću, da pred svima nama izjavi, što hoće. Da znamo svi, na po čemu smo sa njime i sa kućom ovom.

U to se otvore vrata i uniđe, pješice, Gesije Floro. Za njime četiri gladijatora, od najačih i najvježbanijih. Oni su došli na pola goli. Dvojica su malo niži; to su dva Frigijca, a dvojica divovi; to su Gali, iz teutonski šuma. Vrat, ramena, prsa, leđa, ruke — ovih ljudi, tako je sve razvijeno, da ti se čini te gledaš velike pletene kolače. Kad koji makne rukom, da otare znoj sa lica, mišići se sigraju po njoj, nije kao mišići, nego kao nakostrušene — mačke.

Klement stupi pred Gesija Flora i zapita ga:

— Šta tražiš u ovome domu?

— Tebi ne odgovoram. Kazaću vlasniku ovoga doma. Gdje je Pudencijana?

— Tebi neću kazati — odvrati Klement. — Nemaš pravo, da ovako oboružan ulaziš u kuću njezinu.

— Ovaj dom je moj dom. Božanski car meni je poklonio kuću ovu i — za ropkinju — dosadanju njenu vlasnicu Pudencijanu.

— Na to car, po rimskim zakonima, nema pravo.

— Car je nad zakonima. Volja njegova je zakon. On je božanstvo.

— Mi cara nepriznajemo za božantsvo. On ja samo povjerenik Boga, da upravlja, pravedno, sa narodima.

— Za ovo je već mnogo hiljada kršćana otišlo u Had. I ti ćeš slični usud imati.

— Usud moj nije u tvojoj, nego u Božijoj ruci. A kršćana će, za istinu, još toliko da pogine.

— Hoću Pudencijanu!

— Samo preko mene ćeš doći do nje, Gesije Floro! — reče Leonid.

— E, onda ću lako doći do nje. Okrene se gladijatorima:

— Pueri! Ovaj nam stoji na putu. Odstranite ga!

Jedan od velikih Gala pristupi Leonidu i diže ruku, da ga udari.

Leonida prihvati zamahnjenu ruku. Stisne je oheručki i zakrene je, takom silom, da je Gal kriknuo, kao lav i — okrenuo leđa. Ruka mu još i onda u Leonidovih ruku. Leonida ga trgne i obori, a međutim mu prekine u ramenu obadvije mišice: i sa prsiju i sa plećiju. Tada pusti Gala. Ovaj ostane ležeći, kao lješina.

To je sve bilo u jedan okotrenutak. Još Leonida ni dahnuo nije, al ti skoči kao tigar na njega, bodežom, jedan od Frigijaca. Nišanio je udarac baš pod vrat Leonidu.

Leonida, u nevolji, mahne obadvjema rukama ispred sebe, i dohvati Frigijca baš u skoku, kad je letio k njemu i „kećio“ ga je takom silom, da je pao — baš na Flora, svoga gosu, koji je postrani stajao i čekao — pobjedu.

Žilava desnica željeznog Frigijca, izvršila je svoj udarac, ali ne na Leonidu, kojemu je Frigijac namijenio udarac, već na Gesiju Floru. Bodež je pogodio Flora baš u lijevo rame i probio mu arterije glavne žile više srca.

Tako mačka, kad skoči da nekoga ogrebe, ako li je baciš: ogrebe ondje gdje padne ono, što dohvati.

Gesije se sruši a krv mu bljuzne iz rane.

To je sve išlo tako brzo, da motrioci, članovi velikoga vijeća nijesu mogli ni da odahnu, ni da sebi dođu.

Za prvim Frigijcom naletio je na Leonidu onaj drugi Frigijac, sa gvozdenom ćuskijom, debelom, kao čovječja ruka u članku. Tu je ćuskiju otrgnuo sa vratiju od crkvene sobe. Tom je ćuskijom zamahnuo na Leonida. Ali je Leonid u zadnjem

trenutka izvio se pred udarcem i udarac pade na pod, a za udarcem i Frigijac. No ćuskiju ni tada pustio nije.

Leonida se sagne, kao munja, spopade za ovaj kraj ćuskije i digne u vazduh i ćuskiju i — gladijatora.

Baš u pravi čas je zamahnuo ovim strašnim oružjem, da udari njime onoga drugoga Gala, koji se još nije upustio u borbu. On je digao kratki, rimski mač, da sotim napadne Leonida. Ali kako je ovaj zamahnuo ćuskijom i gladiatorom zajedno, Frigijac, što je visio o ćuskiji, pade na mač, u Galovoj ruci i prospu mu se crijeva. Tada je pustio ćuskiju i pao na pod. S njim je posrnuo i Gal. Samo što se ovaj ispravi, da opet kidiše na Leonida, on zamahne, sad već sa golom ćuskijom i pogodi glavatoga Gala u po glave. Glava je otišla na dvoje a mozak se rasprsne u naokolo.

U to se digao onaj prvi Frigijac, što je bio zaklao — nehotice, Gesija Flora.

Leonida — pošto već nije bilo više neprijatelja — nije htio, da ga ubija, već ispruži prema njemu ćuskiju. Ovaj uhvati za ćuskiju i pokuša, da je istrgne iz Leonidovih ruku. To nije uspjelo, ali se je ćuskija iskrivila, u otimanju. Napokon Leonida digne ćuskiju i s njome Frigijca, ali ovaj je pusti i pade. Još nije ni pao, dohvati ga ćuskija, kojom je Leonida užasno zamahnuo, po desnoj ruci. Udarac nije načinio velika kvara Frigijcu, jer se je Leonida u zamahu omaknuo u krvi što se je razlila po podu i — pao.

To je opazio prvi Gal, što mu je Leonida još u početku zakrenuo i ukvario desnu ruku, on đipi i — baci se na Leonida. Silnom svojom lijevom rukom pritisne Leonida i sjedne na njega. U taj mah priskoči živi Frigijac, sa bodežom u — lijevoj ruci, jer je i njemu udarac ćuskije smrskao desnu ruku.

Udarac bodežom bio je namijenjen vratu Leonidovom, ali se on okrenu, digne, strese Gala sa sebe i bodež ga pogodi u desni but. Još Frigijac nije po drugiput udario bodežom, Leonida se je već opet domogao ćuskije i udari njome Frigijca takom silom, da je ovome otpala lijeva ruka od tijela, zajedno sa ramenom, tako da mu se vidilo srce, kako skače u prsnome košu. On je odmah pao i izdahnuo.

Gal, kako ga je Leonida stresao sa sebe, nije mogao sa svojom šepavom rukom odmah da se digne, a kada se je digao, on se je hitro zaklonio za jedan stup. Odatle je molio za pomilovanje.

Leonida mu je doviknuo:

— Predaj oružje!

On, lijevom rukom izvadi iz korica mač baci ga pred noge Leonidu.

Sada je Leonid mogao, da prviput odahne. Bio je umoran, rana na desnome butu jazila je od pola buta pa do kolina; iz nje je šikala krv.

U to je dotrčalo desetak robova iz Pudencijanine avlije. Oni su, jedni, svezali živoga Gala, drugi su izaprali Leonidu ranu, a drugi su nosili na polje trupla mrtvih gladijatora.

U Gesiju Flori još je bilo života, ali već nije bio pri svijesti. Baš kad su ga robovi digli, da ga ponesu napolje, on — zakrene očima i — izdahne.

I Leonid se je — od silnog gubitka krvi — onesvijestio. Prenijeli su ga u jednu od gostinjskih soba i tamo su ga legli u krevet.

Kad je Neron čuo za pogibiju Gesija Flora, rekao je: — Tako mu treba, zašto nije bio pametan i oprezan.

To mi je samo žao, što nijesam mogao da prisustvujem toj borbi i da uživam u junaštvu Leonidovome.

I nije dirao ni Pudencijane, ni doma njezinoga.

Obraćenje i čudo.

Najmlađi svećenik, što ga je zaređio sveti apostol, Petar, to je brat Anaklet. Njega je poslalo veliko vijeće, da vidi, šta je od Petra i od Pavla u tamnici. Već je prošlo i mjeseci, a Neron nedaje zapovijesti, da budu smaknuta dva apostola Kristova.

Svetim apostolima su dolazili mnogi kršćani a sa njima i mnogi pogani, da čuju riječ božiju. Stražari: Martinijan i Proceso vjerno su čuvali apostole, da nebi „pobjegli“, ali su po cijeli dan slušali nauke njihove.

Toga dana, kada je Anaklet pošao u Mamertinsku tamnicu, da pogleda svete apostole, bilo je krasno vrijeme.

Sunce je prolječno, sjalo punim sjajem, svjetlost, kao, da se je zgusla po ulicama rimskim. U vazduhu kao da su zakriješile, zatitrale, pa se raspadale krupne bombice od svjetlosti; zatitra, razdriješi se, raspadne se u sjajne zrake, pa se onda razlije u bijelome svijetlu.

Anaklet je krupnim koracima odmicao, spuštene glave, ozbiljno, zamišljen skrećao je iz ulice u ulicu, napram rimskome Kapitoliju, gdje je Mamertinska tamnica.

Kako ni drugima, ni njemu nije stajao nitko na put. Ipak, kad je sreo Martinijana, ovaj ga zaustavi. Ali ne službeno. Anaklet stane, a Martinijan mu:

— Ti si, veli, kršćanin. Po vladanju i ponašanju tvome poznam.

Anaklet prizna:

— Jesam. Došao sam....

— Neboj se. I ja bi sad, da budem kršćanim. Pokrstim li se, znam moju sudbinu. A ja imam ženu i troje nejačadi.... Vrlo mi je teško, da se odlučim.

— Moli se Bogu Duhu Svetome, da te prosvijetli i pokrijepi. Tvoja žena i tvoja djeca su prvo Božija, pa onda tvoja. Bez dopuštenja Oca nebeskoga ni jedan vrebac ne pada sa krova. Ni jedna vlas ne ispada iz glave tvoje.

— Ja sam čuo, kako se vi kršćani preporučujete jedan drugome u molitve. I ja se preporučujem tebi: moli za me, da budem jak i odvažan.

S otim uze Martinijan Anakleta ispok ruke i odvede ga do sv. Apostola. Martinijan se onda vrati, gore. Samo što je došao

u predvorje, evo ti vojnika, dekurijona sa tablicom, na kojoj stoji, da je Martinijan unapređen, da je dobio viši čin, i da odmah pođe iz tamnice k vojski, da taj čin zauzme.

Sa Martinijanom se okrene sav Kapitol. Mal' nije pao, kad je tu vijest pročitao. Sada da ode, kada mu je već duša pripravljena da se preporodi i da postane član velike familije Božije, član crkve Kristove.... On pozove vojnika, da pričeka, dok se on ne vrati. Vratio se u donju tamnicu. Tamo sv. Petar baš razgovara sa Anakletom; sluša njegovo javljanje o stanju crkve: o progonstvima, o obraćenjima, o Neronovim najnovijim naredbama.... I drug Martinijanov, Proceso, stoji u blizini kod sv. Petra.

Martinijan pristupi i reče svetome Petru:

Apostole Kristov, i ja hoću, da budem Kristov. Molim te da me primiš za njegovoga.

— Martinijane, tu milost možeš skoro da postigneš. Ako želiš, sutra odmah. Ja poznajem tvoje duhovno raspoloženje.

— Ne, Petre, ne sutra. Još danas. Sada odmah!

— Zašto tako hitiš?

— Premješten sam, pa moram odmah na novu dužnost. Vojnik me čeka, da me odvede u novo nadleštvo. Komandant me čeka.

— E, onda vode sa izvora, pa ćeš biti kršten, odmah.

— Ni za to nemam vremena, da donesem vode ili da dočekam dok netko ne donese....

— Vjeruješ u Isusa Krista sina Božijega?

— Vjerujem.

— Vjeruješ, da je on otkupitelj roda čovječjega?

— Vjerujem.

— Vjeruješ, da je on poslao Duha Svetoga i da ovaj upravlja crkvom Kristovom?

— Vjerujem.

— Hoćeš, da postaneš član crkve Kristove?

— Hoću!

Tada Petar padne na koljena, lanci zazveče na njemu. Martinijan pristupi izvadi ključeve i otvori sve verige, u koje je sveti Petar bio zakovan. Isto to učini i sa svetim Pavlom.

Tada Petar ustane, lanci zveknu i spanu s njega, a on podiže slobodnu desnicu i dok je njome prekrizio, reče:

— U ime Isusa Krista stijeno, otvori se i neka proteče iz tebe voda.

Svi su se tamo okrenuli i pred očima sviju njih puče kamen i iz njega šikne čista, hladna voda.

Martinijan skide šljem, gvozdenu kapu, s glave svoje, klekne pred Petra i reče:

— Ja vjerujem u Isusa Krista. Pokrsti me.

— Hoćeš, da budeš članom Isusove crkve?

— Hoću.

— Hoćeš da budeš dionik svih milosti njegovih i vječnoga života?

— Hoću.

Sada Petar zagradi pregrštom vode izlije triput, Martinijanu na glavu i među tim reče:

— Martinijane, ja tebe krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.

Onda ga uze za ramena, podigne ga zagradi i poljubi.

U taj mah dođe Proceso. Vidi, gdje Petar oslobođen veriga, grli Martinijana. Vidi gdje ovome još kapa s glave krsna voda. On reče:

— Martinijane, što si se pokrstio, a meni nijesi prije rekao!

— Nijesam mogao brate, jer mi je hitno. Sada će doći, da me smijenu ovdje, jer sam unapređen. Nijesam htio da se odijelim od Petra, a da ne budem unapređen za Kristova vojnika.

— E, ne ide to tako. I ja ću s tobom. Mi smo zajedno čuli riječi života, zajedno ćemo, da i sam život primimo. Petre i ja vjerujem u Isusa Krista, krsti i mene.

— Ako vjeruješ, krstiću te.

— Vjerujem, da je Isus Krist sin Boga živoga, koji je stvorio nebo i zemlju. Vjerujem, da je on s Ocem Bogom jedan pravi Bog i da je on čovjek postao i za naše spasenje umro, da je uskrsnuo i da boguje u nebesima.

— Poklekni tu.

Proceso skide šljem s glave, pogne glavu i reče:

— Primi me u zajednicu Kristovih učenika.

— Odričeš li se poganskih lažnih bogova?

— Odričem se.

— I sve himbenosti poganske?

— Odričem se.

— Hoćeš da postaneš član crkve Kristove i dionik svih milosti Kristovih?

— Hoću.

Petar opet pruži pregršt pod izvor, natoči vode pristupi Procesu izlije, triput, vodu njemu na glavu i pri tome reče:

— Proceso, ja tebe krstim u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.

Voda je već bila krvava. Krv je curila Petru iz rana, što su ih usjekle bukagije i lisičine, koje je sve do sada nosio. Dok je Petar zagradio i cjelivao Procesa, Martinijan je opazio rane na Petrovim rukama i nogama. Ali opazili su i drugi prisutni i nekoji od njih odmah su odadrli od svojih čistih haljina, zavoje i povili Petru rane.

Među tim voda teče, teče . . . Već se je razlila po svoj tamnici. Martinijan pristupi izvoru, sa komadom drveta, da zabuši izvor. Ali voda izbacila drvo i šikne još oštrije.

— Nije drugoga, nego, da pođemo svi u gornji dio od tamnice.

I pođoše. Naprijed Martinijan s Petrom a za njima Proceso s Pavlom apostolom, koji se je za cijelo vrijeme toplo molio.

Kad su došli svi gore, reče Martinijan:

— Ja sam se odrekao poganskih bogova. I car je jedan od tih bogova. A pošto vi braćo moja, nijeste ništa drugo sgriješili, do li, da nepriznajete cara za boga, već samo za cara: ja polažem moj čuvarluk i ovime izjavljujem da ste svi slobodni. Možete, da idete, kuda koji hoćete.

Na to reče jedan od kršćana:

— Ne, Matinijane! Ti nas čuvaj, dok nedođe onaj, što ćete zamijeniti. I predaj nas njemu, da tebi, kao kršćaninu, nemogne nitko predbaciti, da si bio nevjera.

— Brate moj: vjernost nesmije da ide dotle, da bude ubojica nevine braće svoje. Ne pustim li ja vas sada, slobodne, biću kriv zu krv vašu. A tada nebi bio vojnik, nego krvnik.

Isto stade tvrditi i Proceso:

— Mi tako shvaćamo, da bi vjernost, u ovome slučaju bila isto, što i izdati Krista.

— Doćiće vrijeme, kada će svimorati, da ili zataju Krista, ili da su nepošlušni državi, koja je Kristu neprijatelj. I najprije će, da ginu oni, vjerni Kristu a onda će da propadne država neprijatelj Kristu. Kraljevstvo Božije i kraljevstvo zemaljsko koje je Kristu neprijatelj neće opstojati u jednome srcu. Moraće, da dođe do jedinstva, da i jedno i drugo isto zapovijadaju, reče apostol Petar.

Tada pristupi Anaklet, mladi svećenik Petru i reče mu:

— Tebe čekaju starješine u domu Pudensovu. Hajde brže. Petar se pozdravi sa čuvarima oprostiv s Pavlom i ode, praćen od Anakleta. Ostali kršćani, hapšenici, za njima. Ostade sam Pavle apostol sa dva čuvara.

— Ti nećeš da bježiš? Pita ga Proceso.

— Ne, ja znam, da je zalud. Mi moramo da za tri dana umremo.

*

Martinijan pogledao za kršćanima, što su odlazili. Petar je ostao najstražnji, i za to što je najstariji bio, a i zato, što su njegovi lanci bili najteži, pa su mu iskrvavili noge i on je, na svaki korak hegucao. Martinijan se sjetio lanca; zapovjedi jednome stražaru da donese te lance gore. Mislio je, da će ih ostaviti za — uspomenu. Vojnik donese lance i baci ih Martinijanu pred noge.

On pogleda još jedared za Petrom. Njega je već nestalo ispred očiju, spustio se je na „Forum“, i nastavio. Ali vidi, da se pomaljaju i izdižu po stepenicama, neke osobe. Naprijed se ukaže jedna žena a odmah za tim, pored nje dvoje djece. Mar-

tinijan potrče im u susret. To je bila njegova supruga i njegova dva sinčića. On privije grudima suprugu svoju, a onda se sagne i spopadne djecu i jednog na jednu a drugoga na drugu ruku, ponese ih ovamo i stade ih, putem, cjelivati i tepati im:

— Ala si mi narastao, lijepi moj Mamerte. A ti, Aurelije, taki si rumen, kao ružica. Kada ste došli? Sada? Upravo dolazite sa vile? Tu su vam kola, na Forumu? Lijepo! Dva magaraca su upregnuta? Ti si dekao? Krasno. Martinijan ih oba dvojicu opet pritisne na očinske grudi. Mater ide za njima, kao ovca, kad čoban uzme jaganjce joj, i ponese. Ona ne skida očiju s njih. Po katkad kaže i ona koju:

— Čuli smo vijest, da su te unaprijedili i da ćeš nastaviti službu na drugoj štaciji, zato smo došli, da se razpitamo, gdje ćeš biti.

— To ti sada još ne mogu kazati. Ali čim stignem na novu štaciju odmah ću ti poručiti, da znate gdje sam.

— Mi ćemo da ostanemo ovdje, pa da te otpratimo do nove štacije.

— To nije moguće. Prvo će to dugo trajati, dok ne predam ovu zvaniju ovdje, a onda ću sa odredom vojske poći na novu štaciju a ti znaš, kad vršim dužnost, da onda ne volim, da su oko mene žena i djeca.

Ovako je govorio Martinijan, a srce mu se stiskalo u grudima, jer je znao, šta ga čeka. Znao je, da će ta nova štacija biti stratište, gdje će mu glavu sjeći. Ali je on bio uvjeren, da će i odatle moći, da pošalje poruku supruzi i djeci svojoj.

— Na kome si ostavila malu Kolumbu? pita ženu.

— Na nju će pripaziti starica; i tako je, odkada sam ju odbila od sise, vijekom na njenoj ruci.

— A je li zdrava naša stara majka?

— Vrlo joj je ugodno, što je čula za tvoje unapređenje; kaže i pokojni otac tvoj je dotjerao do centurijona, i to ne toliko školama, koliko — ranama na prsima, što ih dobivao u borbama.

— Sjećam se moga dobroga oca. Bio sam malo veći od moga Mamerta, tako 5 godina, kad je otac sa carom Kajom Kaligulom otišao u Galiju, i odatle se nije više povratio... Njegovu su četvu, izvidnicu, opkolili Gali dok nije pomoć došla svi su, do jednoga, izginuli. Moj otac je još mogao da javi komandantu stanje i onda — izdahne.

U tom su došli do Pavla i do Procesa. Tu Martinijan ostavi djecu na zemlju i pristupi svetome Pavlu pa reče:

— Da znam, da ćeš me preživjeti, na tebe bi ostavio moju malu siročad. Ali znam, da su i tebi izbrojani časovi. Zato te molim, da mi djecu i suprugu — blagosloviš.

Sveti Pavle diže obe ruke prama nebu i oči, onda sklopi ruke, pa rastavi i desnicom prekriži na njih i reče:

— Blagoslovio vas svemogući Bog, Otac Sin i Duh Sveti. Amen.

— Djeco: cjelivajte ruke starome. Zapovjedi otac.

Djeca pristupe svetome Pavlu, uhvate ga za ruke, jedan za jednu, drugi za drugu, i poljube mu ruke. On ih pogladi po kuštravim glavicama a iz očiju mu kanu, i niz bradu se skotrljaju dvije krupne suze.

Pomislio je sveti Pavle, da će ovi mališi za vrlo kratko vrijeme ostati siročad.

Žena nije čula riječi muževe, i uživala je u tom kako ovaj lijepi starčić miluje njenu djecu.

Proceso je za sve ovo vrijeme stajao po strani i promatrao sve ove prizore. Napokon pristupi on Martinijanu i šapne mu:

— Svaki čas čekam da dođu po — nas.

— Baš to se mislim i ja — reče Martinijan, — da li, da joj otkrijem istinu, ili da joj ne kazujem ništa.

— Da pitam Pavla.

I njih trojica stadoše i sagnuše glave ujedno, pa se dogovaraše Pavle im rekao:

— Bolje, da joj sada ne govoriš. Otešćaće ti zadnju borbu, a kad jedared podneseš, što te čeka, ti ćeš se kod Meštra zauzeti za njih. I ja ću moliti za njih.

— Hvala ti, oče. Ostajem pri tome, da joj nekazujem ništa.

Onda se Martinijan okrene ženi i djeci i reče:

— Vi ćete sad poći odavde. Mi ćemo imati mnoga zvanična posla, pa bi mi vi ovdje samo na smetnju bili. Poslije ćeš ti sve doznati, gdje ću ja biti.

— Dobro, mi ćemo se vratiti kod moje tetke ona stanuje, znaš u tikačkoj ulici. Tamo te čekamo. Čim dospiješ, odmah nam dođi.

— Budi mirna, sve ću udesiti, kako najbolje mogao budem.

Tu se izljubiše, izgrliše. Žena i djeca radosni, a on kao od kamena. Ama ni suza, da mu se zacakli u očima.

— Oče dođi; nemoj zaboraviti za nas.

— Neću, neću zaboraviti, mili moji.

Okrene se i — opazi Petrove lance. Sagne se, podigne ih i pruži supruzi.

Molim te, ponesi ovo i ostavi kod kuće dobro. Ovo mi je ugodna uspomena. Taj, što je ove lance nosio, oslobodio je mene od vrlo teških veriga, i ja sam njemu skinuo ove verige i pustio ga slobodna.

— Jao, neće ti to štogod pokvariti?

— Ne, to će mi donijeti potpunu slobodu i veliko bogatstvo. I vas hoću da učinim dionicima toga neizmjernog bogatstva.

Žena primi verige. zamota ih u haljinu i s djecom ode. Još nije Tertula, žena Martinijanova, ni sašla, već na

stepenicama, srela se je sa odredom vojnika koji su došli, da prisustvuju predavanju i preuzimanju dužnosti u Mamertinskoj tamnici.

Martinijan, koji je još gledao za ženom i djecom, prenuo se je, kada je zablistalo oružje i odsijevalo od čete što se približavala.

Odred vojske je, na komandu centuriona naglo stao pred Martinijanom i centurion je odzdravio Martinijanu, koji ga je, po vojničku, pozdravio. Iza vojske, na dohvat, išao je činovnik, civilski, što će da preuzme zapisnik prilikom predavanja. I on je stigao i stao, naprijed, do centuriona.

— Kvinte Marce Martinijane — reče centurio-satnik — evo spis o tvome unapređenju: kod carske straže ti si dekurio. Tu ćeš dužnost odmah da preuzmeš, a dosadanju u Mamertinskoj tamnici, da predaš dekurionu Kajju Muciju Kvartu.

Kajjo istupi iz odreda. Stasit, još mlad — oko 30 godina — vojnik razboritog lica.

Činovnik izvadi ispod toge svoje dva spisa, razmota ih i jedan pruži Martinijanu, a drugi Kajju. „Quod felix faustum fortunatumque sit.“ — „Na mnogaja živjeli“ — reče on. Ovi prime akte. Tada centurio nastavi:

— A sada, Kvinte Marce Martinijane, daj predaj dužnost. Gdje su knjige, popis sužanja?

Martinijan se krene da ode u svoju kancelariju, ali je Proceso već nosio odande knjigu, u kojoj su popisani sužnji.

Činovnik razmota knjigu, veliki list, smotan u oblik cijevi, i stade čitati:

— Simon Petar bar Jona, Jevrejin, kršćanin, osuđen, na smrt križa, izvršenje osude pridržao car, kada se njemu svidilo.

— Toga već nema ovdje, reče Martinijan.

— A gdje je? upita centurio.

— On je pušten na slobodu.

— Po kojoj naredbi?

— Po naredbi Božijoj.

— Kojega Boga?

— Po naredbi Boga živoga, Boga jedinoga, Boga stvoritelja sviju — Boga kršćanskoga.

— Martinijane! Govori jasnije; ja te ne razumijem!

— Razumićeš me, evo: *Ja sam kršćanin*. I kako sam postao kršćanin, smatrao sam, da ovaj čovjek i svi njegovi drugovi, da oni nijesu, kao što i nijesu nikakovi zločinci. Ja sam njega i snjime sve kršćane pustio na slobodu i oni su već svi kod svojih kuća, ostao je, dobrovoljno, samo ovaj jedan: Pavle Tarzanac.

— Martinijane! vikne centurio iza glasa, ti si upropastio sama sebe! I kao kršćanina smrt te čeka i kao prekršitelja svoje dužnosti tešku kaznu imaš da pretrpiš!

— Sve znam. I na sve sam pripravan.

— Martinijane, ti činiš nepredomišljeno! Gubiš čast i život za ove ljude i za njihovu mračnu nauku.

— Njihova nauka je meni jasna, kao sunce. Još i u noći mi svijetli.

— Ja te moram uhapsiti i stvar javiti čak caru.

— Ti čini svoju dužnost. Ja sam učinio, što sam držao, da mi je najsvetija dužnost.

— Strašna je to nauka, ta kršćanska, koja tako pretvori ljude. Martinijan, Rimljanin, koji umire za dužnost svoju, sada evo izdaje tu dužnost za . . .

— Za još strožu dužnost. Mi kršćani mremo za nauku našu i za Boga našega — Krista.

— Činovniče, piši sav događaj.

— Već je spisan, odvrati civil činovnik.

— Odgovornost dijeli sa Martinijanom njegov zamjenik Proceso. On odgovara.

— Evo me! Reče Proceso i stupi pred centuriona.

— Ti si dužan paziti na sužnje i odgovaraš za njih glavom, kao i Martinijan.

— Jest, odgovaram glavom, kao i Martinijan. *I ja sam kršćanin.* I ja smatram za nepravedno, proganjanje kršćana, pa sam se složio sa Martinijanom u tom da pustimo sve sužnje — kršćane.

— I ti odgovaraš, kao izdajnik i prekršitelj dužnosti i kao kršćanin. Ja te hapsim.

Činovnik zapiše i ovaj slučaj a Martinijana i Procesa zakuju u gvožđe. Isto tako svežu, ponovo i apostola Pavla i njega novi čuvar Mamertinske tamnice otprati u gornju tamnicu, jer je donja bila puna vode. Gore u zidu ima jedna jama; na tu voda otiče dalje ali do nje, u visinu nekih 5 lakata voda stoji u toj tamnici.

Centurio utvrdi novog čuvara, da dobro, da bolje pazi na sužnje, a on stane na čelo odreda, i oni pođu — pred cara, sa Martinijanom i Procesom.

Bilo se je naoblačilo. Gusti crni oblaci gomilali su odozgor. Kada su ovi pošli, rastupe se crni oblaci i iz njih poviri sunce, i svojim oštrima vlasnima zrakama obasja četicu sa dva kršćanina.

Pukao je jaki svod poganstva. Državni su se bogovi, kao oblak rastupili i kroz njih prodre sunce istine: *Kraljevstvo moje nije od ovoga svijeta.*

„Domine, kvo vadis?“

U kući Pudensovoj još su i sada na okupu sve starješine mlade rimske crkve. Čekaju kakav će im glas donijeti o Petru, kakova li naređenja, Anakleto, kojega su poslali kod Petra apostola u Mamertinsku tamnicu.

Tada, kada su već sa najvećom napetošću čekali, zakuca na vanjskoj kapiji, takom silom alka, da se je čulo u samu dvoranu crkvenu, gdje su ovi bili sakupljeni.

— To je Anaklet, reče jedan mladi đakon.

Još koji trenutak u najnapetijem čekanju, i, otvore se vrata pa uđe — Petar apostol.

Da je grom šiknuo, da se je zemlja otvorila pod ovima ljudima, ne bi se tako zabezeknuli, kao evo sada.

Svi su ostali kao od kamena. Ko je stajao taj i sada stoji, ko je sjedio, taj sjedi, a ko je zinuo, da progovori, ostala mu usta zinuta. Samo oči su bile iskokoštene u sviju, a kosa se nakostušila.

Iza trenutka mrtvog iznenađenja dođoše sebi starješine i — svi pođipaju.

— Petre! Oče! Apostole! Pastiru! Ovi poklici su letjeli sa svih strana.

I Petar se osmjehnu pa reče:

— Jest, ja sam! Mir Gospodnji vama!

— O Petre! Da li je moguće!? Ti tu? Iz Mamertinske tamnice! — I hrlili su njemu, stari i mladi, biskupi i đakoni i grlili ga i ljubili ga u obraz, u ruke, ljubili mu haljinu, gdje ga se je ko dohvatio.

— Gospod je htio ovako. Moji čuvari povjerovali su u Krista i pustiše na slobodu, ne samo mene, već sve uhapšene kršćane. Oni su otišli svaki svojoj kući a ovdje je još dvojica svećenika.

I u taj tren oka uđu dva osuđenika, koje su poslije Petra odnijeli, dva rimljanina, svećenika Kristova.

I njih su sa velikom radošću primili i pozdravili.

Kada se je bura radosti malo stišala, uđe i djevtca Pudencijana, mlada domaćica u crkvu. Poslao je po nju biskup Lino, da dođe i da vidi Petra. Ona je pala na koljena pred apostolom, i on ju je iz sveg srca blagoslovio.

Sada u nastaloj tišini progovori Klement:

— Da nam se nebi radost opet pretvorila u žalost, valja nam hitno raditi nešto. Hitno, jer su progonitelji već u potjeri.

— Šta ćemo da činimo? Da li da krijemo Petra po stanovima? Naši su stanovi već svi proskribirani „pod nadzorom“, pa on neće nigdje biti obezbijeđen.

Petar međutim klekao pred oltar i klanja se Isusu u Svetotajstvu.

— On mora, da se ukloni iz Rima, dok ne mine strahovito progonstvo, što ga izvodi Neron, reče Kleto.

— Ali kamo će?!

— Imamo crkvi po svem carstvu, pa će Petra zakloniti, kamo god ode, sa najvećim strahopočitanjem.

— Nek ide u Ostiju, neka tamo sjedne na galiju. Samo što dalje od Rima, od Nerona strašnog.

— Jaoj, kako ćemo mi bez pastira! klikne Pudencijana.

— Bez njega će biti, ako on ostane ovdje, jer su mu izbrojeni časovi. Naš će ostati, ako odavde ode. Tako će spasiti svoj život — nama.

— Ne, ja iz Rima ni da koraknem. Gospod me je ovamo doveo. Ja ostajem ovdje, pa bilo što bilo.

— Ti moraš, da pođeš, jer je Crkva još tako slaba, da bez tebe, bez temelja, bez pastira svih ovaca i jaganjaca Kristovih — sve bi propalo, reče jedan stariji muž, presbiter, svećenik.

— Gospod je temeljni kamen i pastir svojih ovaca. Ja ću, da ostanem, pa da ginem hoće li to Gospod.

— Ti si već jedamput, oprostii Petre, uzdao se u sebe i — pao si. Nemoj, da se više uzdaš u samoga sebe. Idi, kada ti Gospod otvorio put.

Ovo je djelovalo. Petar je oborio glavu, lice mu polamne i dvije suze sakotrljaju niz lice njegovo.

— Da, Gospod ti je otvorio put. To je znak od njega da ideš.

I opkole ga svi i stadoše ga moliti:

— Nemoj, nemoj da ostaneš, Petre! Oče! Apostole! Ti nam trebaš, Ti moraš da živiš . . . Gospod tako hoće . . .

— Idem!

— Tako je valjano! Ideš i spasavaš nama tvoj život i time spasavaš i nas za vječnost.

Tada Pudencijana pozva Petra u drugu sobu, na ručak i tu ga pogosti, ponovo, iza dugog vremena, otkako je bio utamničen.

— Moraš odmah da prođeš kroz najbliža gradska vrata, dok još nije straža obaviještena. Van gradskih zidina imaćeš zakloništa do noći, a kad padne noć, nastavićeš put u ostijsku luku.

Petar je brzo jeo i zatim ga provedu kroz bašču Pudensova dvora, na mala vrata i on se uputi, sam prama ostijskim vratima.

*

Iza sjajnoga ljetnoga dana nastala tamna noć. Gusti oblaci se penju na obzorje i zakriljavaju sve zvijezdu za zvijezdom, kao da bi htjeli, da odvoje nebo od zemlje; da nebo sakriju, a zemlju da pripuste svojoj sudbini: tami i žalosti.

Kad je već sve nebo obavio crni oblak i mrak pao po zemlji, gust, da ne vidiš prsta pred sobom, tada sijevne, sad sa ovog, sad sa onog kraja, kao, kad bi Bog trenuo okom. Ne, ne! Ne mislite ljudi, da nas je nebo ostavilo. Gromovi su njegovi tu, da se poprijete bezbožniku, da ga Bog vidi; a da rasvijetle put pravedniku koji po tminama tumara, i traži put k — Bogu.

Van zidina grada Rima, cestom ostijskom, na ostiensi, čuje se tihi bat koraka. Netko koraca dosta hitno, od grada, prema luci Ostiji. U mraku nemožeš viditi ništa.

Tada sinu, i osvijetli daleko i široko; ukaže se kameni put ostijski, ukažu se desno i lijevo vile, krasni vrtovi; u kapiji jedne vile stoji više ljudi i motre duž puta ostijskoga. A na sred puta, koraca odlučnim, hitnim korakom — apostol Petar. Sve je ovo osvijetila munja, kad je sijevnula, još i crne oblake gore, koji se hitro gomilaju, kao da bi htjeli da zakrile još i svjetlost munje. Neka se ne vidi na zemlji ništa, ništa. Ali su, pri sijevanju vidjeli iz vratiju vile Pudensove: Pudencijana, Klement i još nekoji od rimske crkvene općine, vidjeli su Petra, gdje odmiče putem ostijskim. Dočekali su još jednu, i opet još jednu munju i vidjeli su Petra sve dalje i dalje. Kad je trećiput sijevnula, već ga nijesu vidjeli, odmakao je, dobrim. Tada su šapnuli, svako za sebe, tihu molitvicu:

— Na put mira i uspjeha upravljao te Gospod svemogući i milosrdni

— Spasi slugu tvoga, Bože, koji se u tebe uzda.

— Pošalji mu, Gospode pomoć od svetišta.

— Budi mu Gospode kula jakosti pred neprijateljom.

— Neuspjeo zlotvor proti njega i ne usudio se nepravednik da mu naškodi.

A Petar, također tiho moleći šaputao je:

— Puteve tvoje, Gospode, pokaži mi i uči me stazama tvojima.

Samo što je obavio Petar, pri svijetlu munje, oko jednog oklinka, i ispravio se, putem u ravnicu: na jedamput duhne vjetar, takom silom, da je Petar časak, poletio putem, jer ga vjetar podigao u vazduh; drveće hukne i stade zamlaćati krošnjama, a granje pucati i lomiti se, tako, da se je Petru, učinilo kao da se je pod njim zemlja pokrenula, a više njega se nebo prolomilo. On t ho šapnu:

— Gospode: ti si put, istina i život. Ja za tobom hoću, da idem. Vodi me putem, tvojim. Vjetar hukne, još bješnje, stade da trza Petra, sad naprijed, sad natrag; pala mu je na pamet vožnja na lađici, kada je Isus bio spavao i oni ga, apostoli probudili:

— Gospode spasi nas, pogibosmo!

Sjećao se je riječi Meštrovih:

— Što se bojite malovjerni!

I nije se bojao Petar, nego je koracao naprijed pognut, sad većim korakom, kad ga je vjetar uzeo na krila, sada sitnim korakom, kad ga je sprijed ošinuo.

Jedared sijevnu opet i zagrmi krupno i puče da se je sva zemlja tresla. Kad je svijetlo groma ugasnulo, udari kiša, plaha krupna gusta, „ko iz kabla“. Stala da mlati po Petru, sprijed, sastrag, s desna, s lijeva, tako da mu se učinilo kao da pliva po uzburkanom moru. Petar se nije bojao vode. On je u vodi odrastao, kao ribar. Pazio je samo da održi ravnotežu, da ga vjetar i voda, pravi valovi, na zemlju ne obore.

Činilo mu se je da koraca kroz vodu, koja je i pod njim i vrhu njega i oko njega.

Kad je vjetar pljusnuo mu vodu, jedared sa strag, iza leđa, on mogaše da otvori oči. U daljini, kao kroz maglu ugleda neko svijetlo, koje se miče i približava se. Raste i postaje jasnije. Kad ga kiša zapljusne s očiju, on sklopi oči, a kad s leđa, on otvori oči. I vidi, vidi svijetlo, tiho, jasno, gdje mu se približava.

Jedared jurne vjetar i zaošilja oko Petra, tako, da je on zaplivao u vodi i stisnuo oči, da mu ih kiša, kojom ga vjetar šiba, ne izbije.

Kad je juriš vjetra popustio i on otvori oči, a svijetlo pred njime. I u svijetlu — njegov Meštar, Isus. Na ramenu mu križ i on ga obujmio sa obadvjema rukama. Lice Meštrovo sjajno, žalosno, ali odlučno.

Kad je Petar ugledao svoga božanskoga Meštra, pade na koljena i uzvikne:

— Kvo vadis Domine?

— Gospode, kuda ideš? . . .

— Idem u Rim, reče Gospod, da budem opet na križ razapet — mjesto tebe . . .

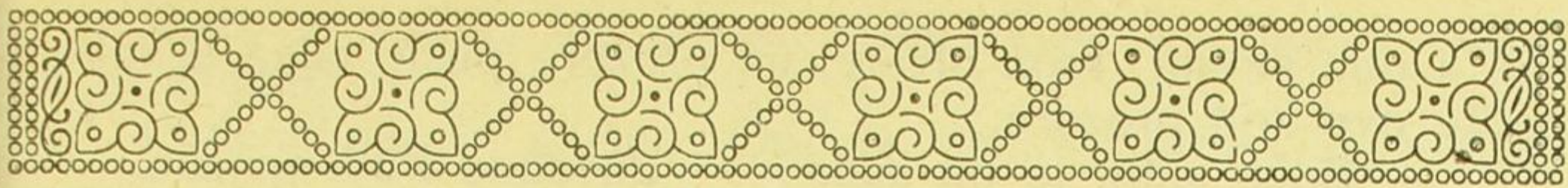
Tada hukne opet vjetar, obori Petra, da je pao i na ruke, zapljusne ga voda i on stisne oči. Kad je, u drugom trenutku otvorio oči, hujala je oko njega potpuna tama i hladna kiša. Prikaze je nestalo.

Petar ustade, samo za to, da opet padne na koljena i da se zahvali Gospodu:

— Hvala ti, božanski Meštre, na opomeni! Neću, neću, da ti još jedared umireš za mene. Jedamput sam te zatajio, kuka-vički. Neću više!

I ustade Petar i vrati se natrag.

Kiša stala, vjetar se utišao, oblaci se poraskidali i mjesec se ukaza u punome sjaju, na nebeskom svodu. Petar je još većma hitao natrag u vilu Pudensovu.

„Gospode, znaš, da te ljubim“.

U Pudensovoj vili, van zidina gradskih, niko ne spava u pol crne noći. Svi su na nogu. Tu je Pudencijana, tu je Klement, tu Lino, tu još neke starješine od rimske crkve. Kako su ispratili Petra, do vrtnih vrata, pogledaju za njim iz kapije, sve dok ga nije mrak progutao, i gledali, kad god je munja sijevnula, sve dok nije zakrenuo za oklinak: onda su se vratili u vilu i svi poklecali i stali moliti; naprijed biskup Lino.

— *Blagoslovljen gospod Bog Izrailov, što je pohodio i izbavio narod svoj, i podiže nam rog spasenja u domu Davida sluge svoga.*

— *Kako je govorio na usta svetih proroka svojih što su od vijeka; da će nas izbaviti od naših neprijatelja, i iz ruku sviju, koji mrze na nas.*

- *Spasi, Gospode, slugu tvoga.*
- *Bože moj, koji se ufa u tebe.*
- *Pošalji mu Gospode, pomoć sa svetišta.*
- *I sa Siona brani ga.*
- *Budi nam, Gospode, kula jakosti.*
- *Pred licem neprijatelja.*
- *Ništa neuspjeo zlotvor profi njemu.*
- *I sin zloće neusudio se, da mu nahudi.*
- *Puteve tvoje, Gospode, pokaži njemu.*
- *I staze tvoje uči ga.*
- *Andelima svojim je zapovjedio Bog.*
- *Da te čuvaju po svim putevima tvojima.*

Pomolimo se! Bože, koji si sinove Izrailove pomogao, da preko sredine mora suhom nogom hode; koji si trima mudracima po zvijezdi put k tebi otvorio: daj njemu, molimo te, ugodna puta i tiha vremena, da sretno stigne kamo je krenuo i na kraju puta nađe tebe, cilja svoga, po Isusu Kristu gospodu našem. Amen.

Samo što je familija ova Božija, iskazala: Amen, sinu nebo, kao da se zapalilo, zagrmi i puče, tako, da se je sva zgrada zatresla, a moliocima presjede riječ u grlu. — Za tim se otrepakiša, kao kakav potop kako smo već vidili, kada smo Petra pratili u bijegu njegovome.

Svi pođipaju i potrču na prozore. Munja munju vija, vjetar zamlaća debelim mlazovima vode, koja je nabijala sad s ove,

sad s one strane; kroz otvore, na prozore pusti mlaz u sobu i polije ove kod prozora.

— Bože, gdje je on sada? — Uzdahne Pudencijana.

— On je ribar, ne boji se vode. Uvjerensam, da nastavlja svoj put i dalje, odgovori Lino.

U taj trenutak čuju svi, kako se otvaraju vrata od bašče, i malo za tim čuju bat pravilnih vojničkih koraka. Znali su, šta je. Pudencijana iziđe u susret vojnicima. U sjenici koja je napravljena odmah do sobe, pod nadvijenom strehom srije vojnike.

— Da li je ovo vila Pudensova? pita vožd četice.

— Ovo je bila vila Pudensova, a sada je moja, njegove kćeri.

— Da li se tu nalazi Jevrej Petar Kefa, ribar i poglavar vjerske sljedbe kršćana?

— Ne. On nije ovdje.

— Nas su u Pudensovom domu uputili ovamo, da se on ovdje nalazi.

— Da je ovdje, ne bi tajila. Uniđite i uvjerite se i sami: Ovdje su moji gosti i moja familija.

Vojnici stupe u sobu. Pri slabom svijetlu rimske žiže uzmu na oko i premjere sve prisutne, no opis Petrova lica nije doli-kovao ni jednome od prisutnih.

Otvore vrata od druge sobe, tu je bilo nekoliko lektula, kreveta, za objedovanje i jedan astal. Ni jednoga predmeta ne bjeh u sobi, u kojega bi, ili pod kojega bi se mogao čovjek da sakrije.

— Nema više prostorija? pita vožd od čete.

— Dolje je još stan robske familije.

— Pođimo, vodi nas tamo.

Malo dalje od same zgrade viline, kroz čitavu šikaru cvijeća: ruža, jazmina i cijele bujne flore južnoga neba, došli su do manje zgradice, u kojoj su stanovali robovi, familia rustika koji su obrađivali i čuvali vilu i bostan oko nje. Tu je bilo 2 velike sobe; jedna za spavanje robova, druga za prebivanje preko dana i za odmor. Vojnici su prošli kroz obadvije sobe; zavirili pod svakoji krevet, pretražili svaku zaškuljicu, al Petra nigdje.

Tavana na vili nije bilo, već ravan krov, i na njemu opet bašča cvijeća.

Kada su vojnici sve pregledali, u tom su, pod krovom i osjetili, da su, u putu, na kiši, skroz prokisli. Kožni oklopi, kape od kurjačje, medvjedje kože i kiton, kabanica sve je bilo — „ko buraga.“

Pudencijana je osjetila, šta se ovi ominju, pa je naredila svojoj robinji Fusci, da donese od čistoga rublja, po tuniku, dugu rimsku košulju. Kad je ona donijela, Pudencijana ponudi vojnicima čiste, suve košulje, da se u njih preobuku. Ovi prime i kućani izađu, dok se vojnici ne preobuku. To je trajalo dobro pola sata.

Kada su vojnici bili gotovi, stala i kiša je i počeli oblaci da se kidaju.

Pudencijana je mislila: Oni će, po svoj prilici, za Petrom u potjeru. Što će duže ovdje da ostanu, to će kašnje poći za njim, da ga progone. Ona ponudi vojnike:

— Nijeste li gladni, vojnici? Da vas poslužimo sa nešto osvježujućeg jela i pića?

Na njen mah, ode i vrati se troje robova sa zdjelama, koje su pune bile pečena mesa, tijesta i voća. To stave na stol i vojnici opkole stol i stadu junački, da poništavaju krasno poručana jela.

Pudencijana se vrati u vilu. Kad je ušla, malo što nije pala zaprepašćena i od začuđenja. Pred njom stoji u sred braće — Petar apostol.

— Oče, ti ovdje! A u donjoj kući su vojnici, koji te traže. Poslati su da te progone.

— Nikada, nikada više neću bježati, ako li mi Gospod sam ne zapovjedi. I sada me je on vratio s puta, sa bježanja. I ispriča Petar, šta mu se je dogodilo u putu; kako mu se je ukazao Meštar i šta mu je rekao.

U to je počelo i da sviće. Vožd od četice vojnika stade sa četom pred vratima i zove domaćicu:

— Dii retribuant! Dii retribuant! Bogovi neka ti plate, što si nam učinila. Samo još to kaži, domina, da li je ovo put, koji vodi prema Ostiumu?

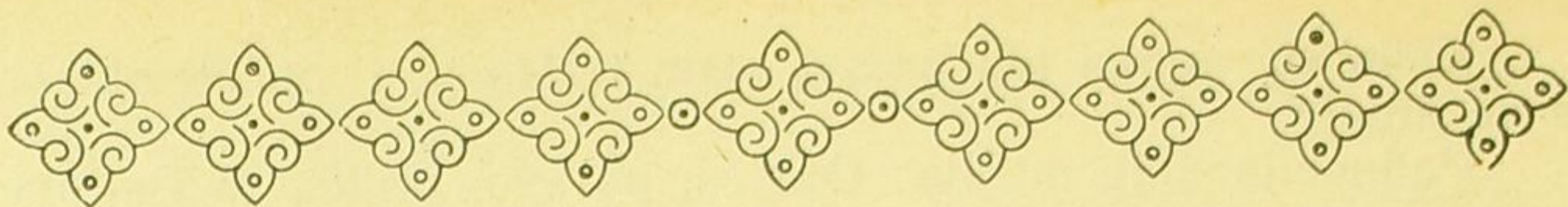
— Taj put vodi ravno u morsku luku Ostium. Vojnici pozdrave Pudencijanu i odstupe, prema Ostiumu.

Petar iznutra sve čuje. Ispričaju mu, da je prije 2 sata bila premetačina u vili Pudencijaninoj, da su vojnici njega, Petra tražili.

— Za sada je Gospod odstranio od mene ovu čašu. Ali sada ću odmah u grad, svome stadu. Neću da Meštar još jedamput bude razapet, sad već ne za mene, nego mjesto mene.

I udese se, da će Petar sam, da se vrati u dom Pudensov, jer kad bi svi jatovice išli, to bi bilo upadno i prije bi Petra uhvatili. Oni će za njime na dohvat.

Šta ćete mi dati . . .

Na rimskoj prefekturi sjedi u kancelariji prefektus urbis: Febronije. Sav skršen oslonio čelo o dlan i zamislio se. Krvave potamnjele oči mu, odaju, da već tri noći nije spavao. Car mu je naložio, da Jevreja Petra Kefu poglavicu kršćana živa predvede caru. Sav Rim je pretražio i svu okolicu, ali Petra nigdje, pa nigdje.

Kucanje na vrati:

— Intres! Unutra!

Vrata se otvore i stupi pred prefekta vožd odreda, što je bio tražio Petra ostinskim putem. Vojnik propisno pozdravi i stade.

— Imaš li da javiš dobru vijest?

— Na cijeloj cesti ostinskoj sve smo pretražili. Nijesmo ga našli.

Prefekt đipi i uzme se obadvjema rukama za glavu i stade plahim krupnim koracima da hoda po kancelariji.

Vojnik stoji i ćuti.

Opet kucanje na vratima.

— Uđi!

Uđe jedan od činovnika, stil mu u ruci.

— Šta je?

— Jedan stranac hoće s tobom da govori.

— Vojnik: odstupi! Neka uđe!

Vožd pozdravi, okrene se i izađe. Za njim i činovnik, do vrata. Tu stade na prag i mahne rukom. U vrata dođe i s činovnikom zajedno uđe jedan čovjek.

Na uskim, pogurenim ramenima sjedi mala okrugla, ćelava glavica. Čelo, same bore, oči krvave, izbuljenje, žalosna pogleda, nos, dugi, obisio se nad usne a usna, donja, otpala i visi, kao da drži komad mesa u zubima. Rijetka dvokrata zašiljasta bradica, kao da se prijete zemlji: sad ću te ubosti! Na cijelome čovjeku sve — zemlji upereno. Još i oči je oborio, zemlji. Masna odjeća ovila je ovu žalosnu pojavu.

— Prefekte, ovo je jedan kršćanin

— Pa što ga vodiš preda me! Znaete naređenja.

— On zna, gdje se krije poglavica kršćana Petar Kefa. Prefekt se naglo ispravi. Oči mu zakrijesnule.

— Brzo govori!

— Ime mi je Natan. Jevrej sam. Trgujem sa ribom.

— Govori, gdje je Kefa!

— Zanat mi ne ide dobro. Ribe mi se pokvarile. Propao sam...

Prefekt se okrene činovniku :

— Dvjesto sestercija ćeš mu dati. Govori Jevreju!

— On se krije u katakombi, via Appia.

— Od kuda znaš za njegovo skrovište?

— Od kako se je tamo sakrio, 5 dana! Znam.

— Kako nijesi odmah javio?

— Čekao sam zgodu.

— Činovniče: ovaj Jevrej ad bestias!

Natan problijedi kao krpa. Još se većma zgurio i zbjegao; sćućurio se u masnoj haljini svojoj kao puž u kućici. Kad je došao sebi, pade ničice pred prefekta:

— Smiluj se!

— Dvjesto momaka sa dva kapetana neka su odmah u pripravi! vikne prefekt i ode na stražnja kancelarijska vrata.

Dva vojnika uđu, dignu Natana i odvuku ga u zatvor.

*

Duboko pod zemljom, u prostranoj udubini četiri žiže pršte i sipaju svijetlo, dokle dohvaća. Pri svijetlu, na oltaru, diže u vis hostiju — apostol Petar. Mnoštvo, sve glava do glave, na koljeni kleči i sagiba glavu, klanja se „Kruhu anđeoskomu.“ Malo zatim diže se i kalež. I njemu odaje klanjanje — osudjeno stado božanskoga Meštra. Tihim šaputom priporučuju se kršćani:

— Gospode, ne ostavi me! Isuse krijepi me! Nedaj, da ti se iznevjerim!

— Neka se ispravi i pase nas, ovce tvoje, u jakosti, Gospode, u uzvišenosti imena tvoga.

Ovako vapiju, ne riječju, već srcem, sakupljeni kršćani, koje je srdžba cara Nerona, kao oluja pličice, smlatila u ovu jamu, podzemnu. Svaki čas čekaju, da će ih ista oluja izmesti iz ove jame i baciti na arenu cirkusa, pred gladnu zvjerad.

Samo što je Petar položio kalež na oltar, satrag iz mračnog hodnika diže se dosta jasan šapat:

— Vojska. Ide vojska!

Šapat leti prema oltaru i napokon đakon pristupi Petru i šapne mu:

— Vojska se približuje.

Petar skрати molitve i pričesti se; 7 đakona odmah uzmu sakrament i stanu dijeliti vjernicima. Svakome: jednu česticu na desni dlan i tu pričesnik pojede, drugu česticu na lijevi dlan, koji je pokriven bijelim platnom. Tu česticu svakoji zamota u platno i turi u njedra.

Još nijesu đakoni ni podijelili pričesće, kad pristupi Petru onaj silni starješina što je obranio Pudencijanu od Gesija Flora i njegovih gladijatora.

— Vojske ima do dvije stotine; nas ima oko stotinu hrabrih, možemo se braniti. Lako bi predobili i pretorijance, pa bi Nerona oborili i spasili mnoge hiljade naših . . .

— Gospod je jači od svih vojska i od svih careva. On nas može obraniti. Ne poštedi li nam zemaljski život, znači, da nas želi preseliti u vječni, u slavni život.

Naša snaga je Riječ Božija. Ona je sjeme, mi je sijemo i zalijevamo krvlju našom, Gospod nas šalje „kao ovce med kurjake“.

Još Petar bijaše dalje govorio, kad, al se diže po hodniku vika i buka. Vojska je upala u katakombu i tražila je među prisutnim kršćanima Petra. Vrlo malo su uhapsili; oni su imali nalog, da uhvate Petra. Jedan tamničar koji je prije čuvao Petra, bio je sa vojnicima i govorio je na pojedine kršćane, koje su vojnici hapsili, misleći u svaki mah, da je to Petar, on je govorio:

— Nije to. Nije to.

Kada su došli kod oltara, tu su našli Petra, već presvučenoga. Stao je pred vojnike i pitao, kao nekoć Meštar:

— Koga tražite?

I kada oni odgovore: „Jevreja Petra Kefu“. On odgovori:

— Ja sam. Ako dakle mene tražite pustite ove, neka odu.

I pruži obadvije ruke i vojnici ga svežu i odvedu na prefekturu.

Kršćani su ostali, oni što se nijesu razbjegli, u katakombi i molili su i vapijali gospodu Bogu, za Petra.

*

Ostijskim putem približava se „vječnom Gradu“ Rimu četa vojske. Naprijed, na konju stjegonoša, signifer. Za njim jak odred konjice, a onda, zatim odredom, na lanci svezani — Petar i Pavle apostoli, oko njih deset vojnika sa bojnim kopljem u rukama, a za njima opet jak odred pješadije, sastrag jaši oficir, vođa ove povorke sa još šest oficira.

Idu iz vile cara Nerona. Tamo je on dao odvesti dva apostola, da ih još jedamput sudi. Nije ni slutio Nero, da će u istoj vili gdje je on sudio apostole Isusove i njemu biti suđeno.

Kada su došli do jednog raskršća, tu vođa povorke komanduje: stoj! Svistanu. Vođa dojaši do apostola i pročita:

— Pošto je Pavle Tarsiski rimski građanin, po zakonu siječe mu se glava. A Petru Kefi spremljen je patibulum križ. Stratište za rimske građane ovdje je pored ostijskog puta, Pavle Tarsiski i pola vojske ostaje; druga pola, sa Petrom Kefom nastavlja do cirkusa Neronovoga.

Vojska se razdijeli. Petar i Pavao pogledaju se, zagrle se, izljube i na rastanku se pozdrave.

— Do vidova kod Meštra!

— Moli za me, Petre!

„I ne bjeħ ko da ih sahrani.“

Ne daleko od Tibra, blizu puta ostijskoga na maloj rav-
nici leži mrtvo tijelo jednoga čovjeka. Truplo je palo
ničice, a tako desetak koračaji dalje leži i glava. Između trupla
i glave, uporedo, tri izvora. Voda ključa, tiho i već je našla
sebi otoka. U visini kruže tri-četiri orlušine, a uz mrtvo tijelo
sjedi jedan ogromni orao krstaš i motri sad gore, sad oko sebe.
S desne ukaže se pas i približi se k truplu. Sura orlušina po-
skoči dvaput, zaleprša sa dva svoja krila, a pas cikne, uvuče
rep, skoči natrag i pobježe, brzo, odakle se je došuljao.

Sunce na zahodu. Od mora se zacrvenilo nebo, a od
istoka koraca i stere svoj široki veo, crna noćca.

Žutu, mutnu vodu Tibra siječe poprijeko jedan tanani
čamac. U njemu dva momka veslaju tiho, snažno, tako, da ča-
mac upravo para titrave talase Tibrove. U srijedi sjedi jedna
žena u odijelu rimske gospođe. Nitko ništa ne govori: kad je
čamac udario nosom o obalu, skoči jedan od veslača, u rucimu
zveknu lanci, a on lanac zamota oko tankog stabla jedne vrbe.
Iziđu i ono dvoje.

Jedan od veslača upači prema zapadu i progovori:

— Eno, gdje je ona ptica orlušina, tamo leži mrtvo tijelo
apostola Pavla. Ja sam bio prisutan, kada su mu glavu sjekli.
Triput je odskočila odsječena glava i gdje se je takla zemlje,
tamo je provrô izvor vode. Pođimo.

I odoše svi troje. Kad su došli blizu, orao okrene glavu
prema njima, ali se ne mače sa svoga mjesta.

Gospođa, kad je došla bliže tijela, pade na koljena, sagne
glavu i pomoli se, vruće. To je Lucina, otmjena Rimljanka u
čijoj je kući pribivao neko vrijeme apostol Pavle.

Kad je ustala, pristupila je odsječenoj glavi, uzela je i za-
motala u čisto platno, koje je donijela sa sobom. Drugi komad
platna dala je momcima oni ga razastru i dignu mrtvo tijelo,
metnu na platno a onda ga zamotaju, dignu i, na mah ruke Lu-
cinine, pođu svi k čamcu.

Orao je ostao, zureći za njima, a tri izvora tiho žuboreći
pjevahu slavu — Sinu Božijemu, koji se je proslavio u slu-
gama svojima.

Doista, gdje je pala glava i riječ živoga Pavla, po svem

svijetu, svagdje je šiknuo izvor živih voda: vjere i milosti. Evo i mrtva glava otvara izvore.

Čamac pođe natrag, a orao zuri za njima i ne miče se. On će da čuva ono mlijeko, što je isteklo iz žila Pavlovoga tijela, čuvaće, dok se ne osuši da te svete kapi ne poliju — psine.

Na brdu Janikulu stoji „patibulum,“ križ. Ali nekako se neobično diže u vis. Nema prekrižka.

Na brdo se penje tri lika: jedan sitan, jedan ogroman i jedan srednjeg stasa. To su: Lino, Klement i Apolinar. Nijedan ne progovori, ni riječi.

Na brdu pored križa, koji je okrenut strmoglavce, stoje dva vojnika. Jedan reče:

— Meni je već dosadilo ovdje. Ovaj neće nikako da umre. Ja ću da ga probodem i tako dovršimo službu.

Solim, i ne čekajući odgovora, uze svoju sulicu, oberučke pristupi križu. Na njemu visi apostol Petar, glava dolje, a noge gore. Tijelo mu je izranjeno od bičeva, kojima je bio udaran, a lice mu sve pomodrilo, kako mu glava dolje visi i krv se salila u glavu. Vojnik diže sulicu. Petar zavapi:

— Gospode u tvoje ruke preporučujem duh svoj.

Sulica se zabode u prsa, vojnik ju istragne, i iz prsiju šikne rumena krv.

Petrovo se tijelo još jedamput strese. Za tim klone i objesi se o čavle. On je bio mrtav.

Na tu mjeru prispiju i tri učenika biskupa. Kada su vidili, da je sve svršeno, zatraže od vojnika, da mogu da skinu i pokopaju mrtvo tijelo. Za dobre novce vojnici još i pomogoše skinuti tijelo.

Još oni u poslu bijahu, kad al eto ti na brdo čitava povorka — kršćana.

Muškarci, žene, mladići, djevojke: mal' ne svi, koji nijesu bili uhapšeni, dođoše, vođeni od đakona Fabijana, križu Petrovome.

Kada su Petrovo tijelo lijepo položili, tada progovori biskup Lino:

— Ovo brdo je posvećeno krvlju Petrovom. On je ovdje živio i upravljao Crkvom Kristovom; ovdje će biti, u Rimu, prijestolje vječnoga Petra, odavde će upravljati cijelom Crkvom Božjom.

Lino je govorio, zatim je molio, a odgovarali su svi prisutni. I kad je sunce na zahodu bilo, zemlja je padala u raku i pokrila tijelo Isusovog apostola Petra.

Sutra dan se je sva crkva sastala i pozdravila Petrovog nasljednika — Lina.

zkvh.org.rs